
DIAGNOSI DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

A LES TERRES DE PONENT

fem xarxa per una
economia **social**
i **solidària**

PONENT COOPERA

ATENEU COOPERATIU

fem xarxa per una
economia **social**
i **solidària**

Promou:

Generalitat de Catalunya
**Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies**

Amb el finançament de:

MINISTERIO
DE EMPLEO
Y SEGURIDAD SOCIAL

SERVICIO PÚBLICO
DE EMPLEO ESTATAL

ÍNDEX

Diagnosi de l'Economia Social i Solidària a les terres de Ponent	4
Metodologia	4
Dades de l'Economia Social i Solidària	4
El tercer sector social	6
Economia cooperativa	11
El sector cooperatiu a les terres de Ponent	11
Informació disponible	16
Suport a les cooperatives	18
Enquesta a les entitats	22
Nº de sòcies treballadores	23
Forquilla salarial	23
Mesures de conciliació laborals	23
Òrgans de decisió i participació	23
Política ambiental	24
Associacionisme	25
Destinació beneficis a activitats	25
Annex	26

DIAGNOSI DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA A LES TERRES DE PONENT

L'objectiu de la present diagnosi és conèixer i entendre la situació de l'Economia Social i Solidària (ESS) a les terres de Ponent per poder saber les seves principals característiques, mancances, limitacions i aspectes que necessiten millora. Però especialment, l'objectiu

es veure com potenciar l'ESS al territori i com poder atendre a les necessitats tant dels projectes existents com dels nous i així poder elaborar el Pla d'Acció que ha de guiar l'activitat de l'Ateneu Cooperatiu de Ponent.

Metodologia

El següent document ha estat elaborat a partir de l'anàlisi i explotació de dades obtingudes de fonts secundàries. Així com també d'entrevistes amb actors clau del territori vinculats a l'economia social i solidària.

El procés seguit ha estat el següent: primer s'ha dut a terme una recerca i anàlisi de dades de fonts secundàries a partir de la qual s'han extret resultats i s'han plantejat més dubtes. Les metodologies quantitatives presenten limitacions a l'hora d'explicar certs fenòmens o d'establir relacions causals, per tant, cal

complementar-les amb metodologies qualitatives.

Aquestes eines qualitatives ens han permès aterrar els resultats a la realitat concreta del territori, explorar i resoldre de forma col·lectiva els dubtes que es generen a partir de l'anàlisi quantitativa i definir les possibles relacions causals a partir d'hipòtesis contrastades amb els actors que són presents en l'àmbit de Ponent. La unió d'aquestes tècniques de recerca ha permès l'elaboració d'aquesta diagnosi que, al seu torn, ha de permetre l'elaboració del Pla d'Acció de l'Ateneu Cooperatiu de Ponent.

Fonts secundàries	Fonts secundàries
Taula d'entitats del 3r Sector Social de Catalunya	ALLEM
Registre de Cooperatives de Catalunya	Registre de Cooperatives de Lleida
Direcció Genera d'Economia Cooperativa	

Dades de l'Economia Social i Solidària

Tot seguit es mostren les dades relatives a la presència de l'Economia Social i Solidària a les terres de Ponent. Es mostra un recull quantitatiu de dades extretes de fonts secundàries i que han estat tractades per poder fer-ne una millor anàlisi i comprensió. Els resultats d'aquesta exploració quantitativa han permès la realització d'entrevistes i grups de discussió a actors clau del territori per poder obtenir els elements explicatius i valoratius que permetin una millor interpretació i posterior definició de línies de treball per l'Ateneu Ponent Cooperatiu.

En aquesta diagnosi es farà la diferència entre el ter-

cer sector social i l'economia cooperativa. Això es deu a dues qüestions: per un costat a una qüestió pràctica, ja que les fonts de dades són diferents i, per tant, cal fer-ne tractaments diferenciats. Una de les fonts de dades és la Taula del 3r sector social de Catalunya, i l'altra el Registre de Cooperatives de Catalunya. A més, hi ha un aspecte conceptual que justifica aquest tractament diferenciat. No és el mereix parlar d'economia social, d'economia solidària i d'economia cooperativa.

Segons la Viquipèdia "el tercer sector és l'espai de relacions socioeconòmiques conformat per un conjunt d'entitats o organitzacions que no tenen ànim de lu-

cre, són no governamentals i són finançades, en gran part, pel sector públic. El terme "tercer sector" sorgeix per definir les entitats no governamentals i no lucratives, en contraposició al "primer sector" o sector públic (governamental i no lucratiu), i al "segon sector" o sector de l'empresa privada.

El tercer sector social realitza un conjunt d'activitats voluntàries que sorgint de l'esfera privada de la ciutadania tenen una projecció en tercers, és a dir, en l'esfera pública. És la gestió de serveis públics des de la societat civil. L'activitat que es realitza en les entitats pot ser remunerada o voluntària. Tot i que el treball voluntari és important, el fet que l'entitat sigui sense lucre no implica que no pugui tenir treballadors assalariats, ja que el salari no és un benefici. El tercer sector té com a objectiu final aconseguir la promoció de la persona, reduir les desigualtats socioeconòmiques i evitar l'exclusió social".

La diferència essencial amb l'anomenada economia solidària, és que aquesta segona reivindica una transformació del model econòmic de superació del sistema capitalista. A més, així com el tercer sector social té per finalitat aconseguir la promoció de la persona, reduir les desigualtats socioeconòmiques i evitar l'exclusió social, les entitats de l'economia solidària tenen com a objectiu primer la creació i manteniment dels llocs de treball de les persones associades i treballadores i un funcionament democràtic i horitzontal. Es tracta de traslladar a l'àmbit empresarial els valors de democràcia, igualtat i participació que s'anhelen en l'àmbit polític. Tant l'economia solidària com el tercer sector social comparteixen l'absència d'ànim de lucre i l'impacte positiu en el territori, així com l'arrelament. Finalment, l'economia cooperativa fa referència a una forma jurídica, a un tipus d'entitats que poden emmarcar-se en l'economia social, en l'economia solidària o, fins i tot, en cap dels casos. Certament, la cooperativa no és només una forma jurídica, sinó que posa de relleu una voluntat d'establir relacions laborals, amb el món del treball i amb l'entorn, com a mínim, diferents a les que proposa l'economia mercantil. Ara bé, no podem obviar que la fórmula cooperativa, ates el seu interès per les externalitats positives i la internalització de negativitats, ha estat promocionada des de l'administració pública, fent que moltes empreses tinguin aquesta fórmula sense cap mena d'implicació ideològica o de cerca d'alternatives.

Des de l'Ateneu Ponent Coopera i des d'una òptica de promoció de l'economia social i solidària, aquestes cooperatives que només ho són en forma jurídica no generen cap interès, al contrari, representen un greuge per un sector que ha de reivindicar-se davant una economia mercantil que ridiculitza i escruta al màxim detall totes les propostes que li són alternatives.

Les cooperatives, segons la Viquièdia, són empreses gestionades democràticament pels seus socis i sòcies, per als quals l'adhesió voluntària a la cooperativa implica un compromís de participació activa¹. Aquestes empreses han d'acomplir els principis cooperatius, proclamats a l'Assemblea de l'Aliança Cooperativa Internacional a Manchester, el 23 de setem-

bre de 1995, són les pautes de gestió a través de les quals les cooperatives intenten dur els seus valors a la pràctica: adhesió lliure i oberta; gestió democràtica; participació econòmica dels socis; autonomia; educació, informació i formació; cooperació entre cooperatives i interès per la comunitat.

Els socis de les cooperatives participen activament en les decisions tècniques i productives que configuren la manera com es realitza el treball que cal dur a terme. També prenen les decisions estratègiques de l'empresa, assumint conjuntament els riscos econòmics i socials que en comporta la titularitat. Aquesta participació requereix un alt nivell de motivació de les persones que en formen part.

Les cooperatives aporten un valor afegit al sistema econòmic: creen ocupació estable i de qualitat, i permeten als ciutadans tenir una influència directa en els assumptes del mercat que els afecten. El cooperativisme es fonamenta en un conjunt de valors que són en essència universals: autoajuda, autoresponsabilitat, igualtat, equitat, solidaritat, honestedat, transparència i responsabilitat social.

Cal afegir les societats laborals, que es divideixen entre anònimes (SAL) i limitades (SLL). Una Societat Laboral és una societat mercantil en la qual un mínim del 50% del capital ha de pertànyer obligatòriament als socis treballadors que prestin serveis a la societat a través d'una relació laboral de caràcter indefinit. És per això que es considera un tipus d'empresa més propera a una cooperativa que a una societat capitalista.

La societat limitada laboral ha de complir els requisits exigits per la legislació mercantil per a les societats limitades, entre d'altres, capital mínim 3.000 €, 100% subscrit i desemborsat. El capital està dividit en participacions socials. Pel que fa a les societats anònimes laborals, el capital mínim ha de ser de 60.000 €, desemborsat el 25% en el moment de la constitució. En aquest cas, el capital està dividit en accions socials.

Abans d'entrar a l'anàlisi de les dades, cal tenir present com és el territori de Ponent. La vegueria està formada per 6 comarques amb una desigualtat interna molt gran. El Segrià agrupa gairebé la meitat de la població que viu al total de la vegueria i, dintre de la comarca, la ciutat de Lleida aglutina gairebé el 70% de la població. La ciutat de Lleida, doncs, té el 35% de la població total de la vegueria. A diferència d'altres capitals de demarcació, Lleida no ha estat capaç de generar una dinàmica metropolitana amb les ciutats que té al voltant, cosa que ha generat la desigualtat creixent i pèrdua de potencial pel territori en base a la suma de potencialitats. Per altra banda, el territori de la vegueria destaca per un sector agrícola i industrial fort, en una proporció que no guarda relació, en molts casos, amb la demografia dels municipis. A tall d'exemple, el segon municipi amb major PIB (a l'any 2014) del sector de l'agricultura és Alcarràs (46,6M€) poc per sota de Lleida (51,M€) però amb menys d'un 10% de la població (9363 habitants). Aquesta realitat territorial marcarà molt el resultat de les dades que es mostraran tot seguit.

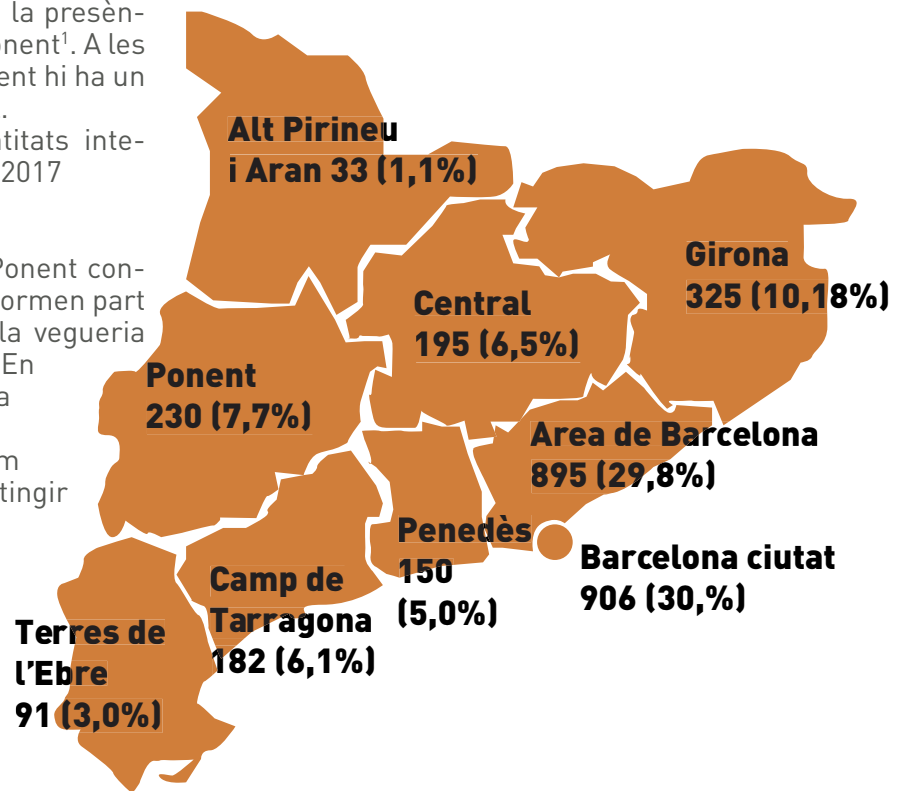
El tercer sector social

A continuació es mostren dades relatives a la presència del tercer sector social a les terres de ponent¹. A les 6 comarques que formen a vegueria de Ponent hi ha un total de 246 entitats del tercer sector social.

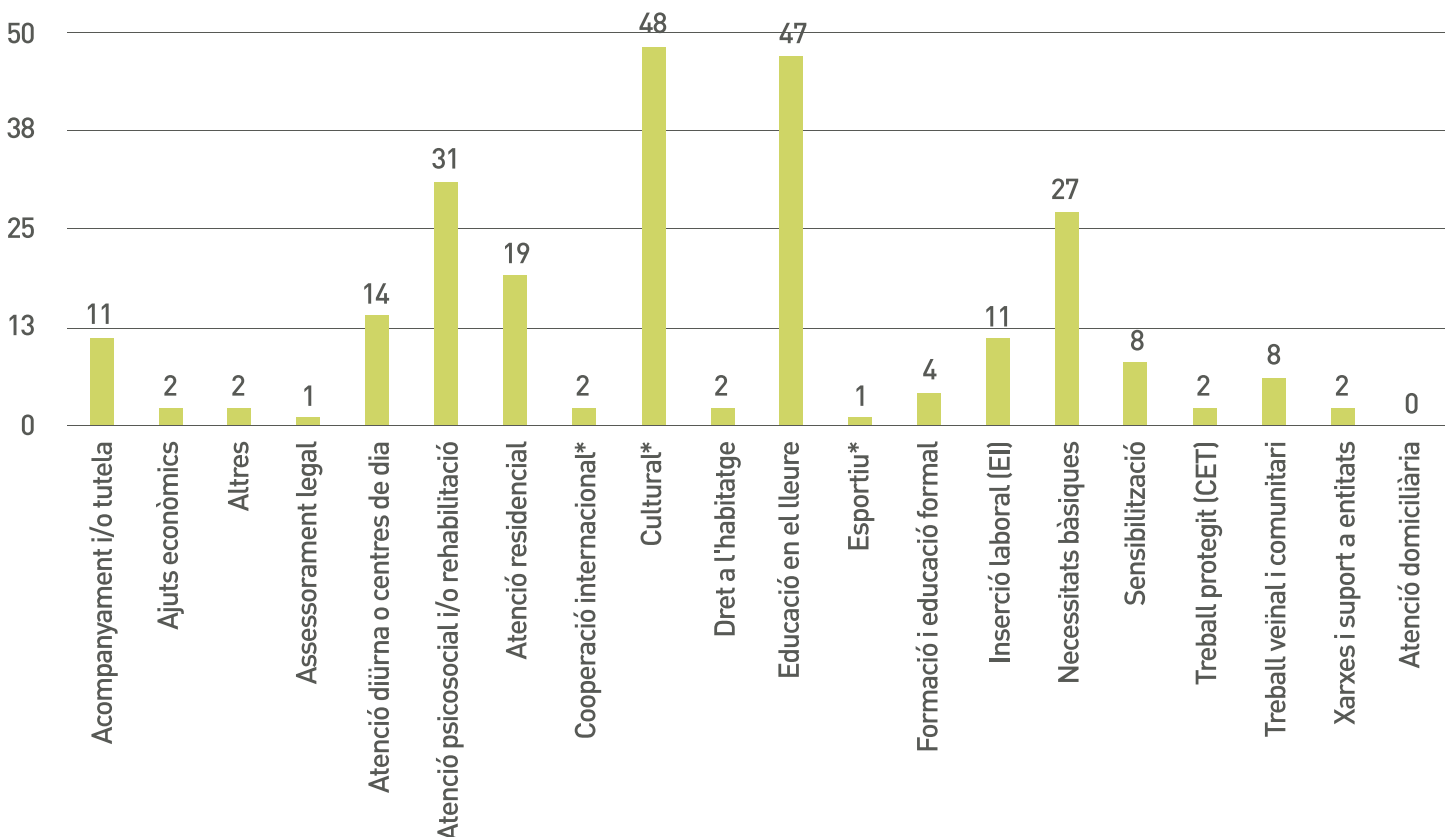
Figura 1. Distribució territorial de les entitats integrants de la Taula del 3r Sector. Catalunya, 2017

Font: Baròmetre del 3r sector social 2017

Com es pot veure en la figura, l'àmbit de Ponent concentra el 7,7%² del total de les entitats que formen part de la Taula del 3r sector. La població de la vegueria representa el 4,76% del total de Catalunya. En aquest sentit, les entitats del tercer sector a l'àmbit de ponent tenen una representació superior al seu pes poblacional. Si observem aquestes dades amb més detall, podem distingir el tipus d'entitats que hi ha en el territori de Ponent.

Gràfic 1. Entitats del tercer sector a Ponent per àmbit d'intervenció principal
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Taula del 3r Sector social de Catalunya.

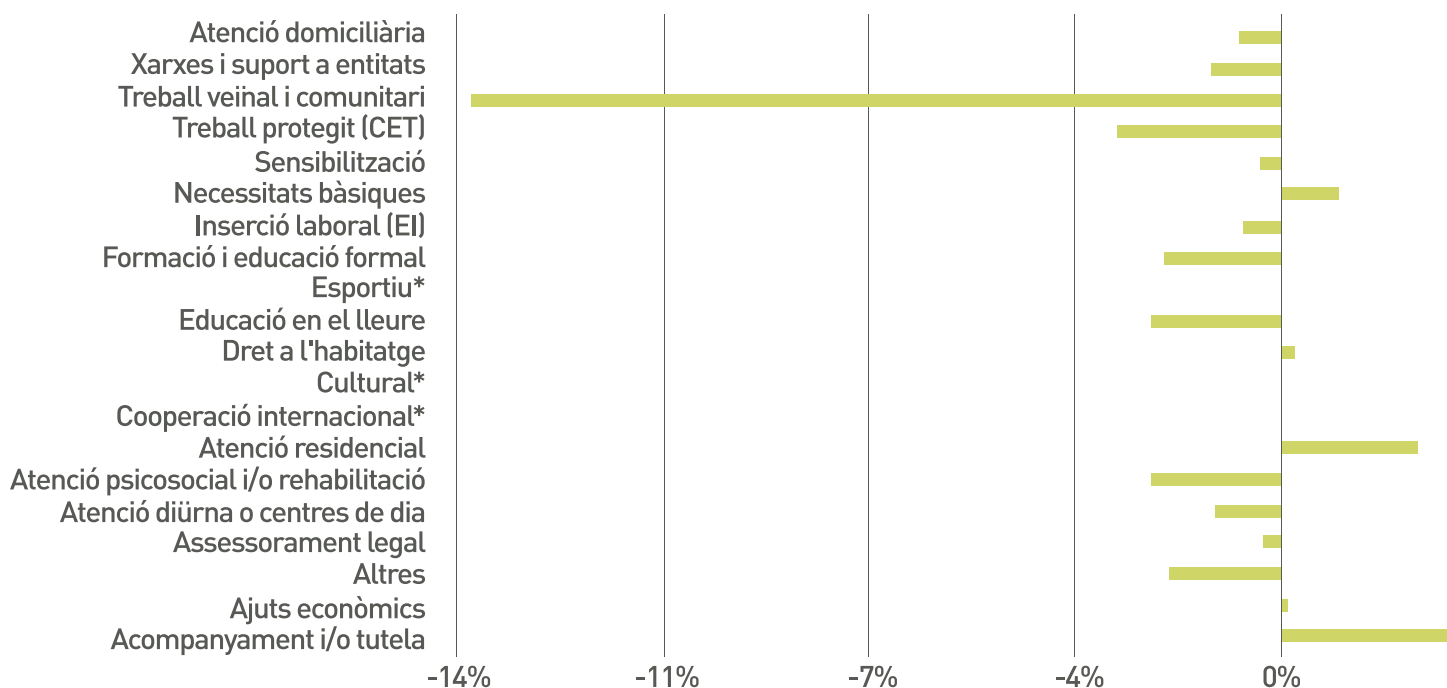
1 Totes es dades que es mostren a continuació han estat facilitades per la Taula del Tercer Sector Social de Catalunya.

2 La diferència entre el valor de 246 i el de 230 que indica la figura es deu a que no totes les entitats formen part de la Taula del 3r sector

Les entitats més presents a Ponent són les culturals i d'educació en el lleure (19,5% i 19,1% respectivament), de la mateixa manera que succeeix a la resta de Catalunya, ja que aquest sector comparteix molts valors amb els de l'ESS. Per contra, no hi ha cap entitat d'atenció domiciliària i només una esportiva i una altra d'assessorament legal.

El baròmetre de la Taula del Tercer Sector no ofereix dades sobre la categoria "cultural" i, per tant, no es poden comparar les dades. Una diferència notable que ens permet veure el Baròmetre és que la segona categoria més nombrosa a nivell català són les entitats d'acció comunitària (16,2%) mentre que a Ponent aquestes representen un 2,4%, per tat, es tracta d'una àrea a potenciar.

*Categories no presents en el Baròmetre del 3r Sector social de Catalunya

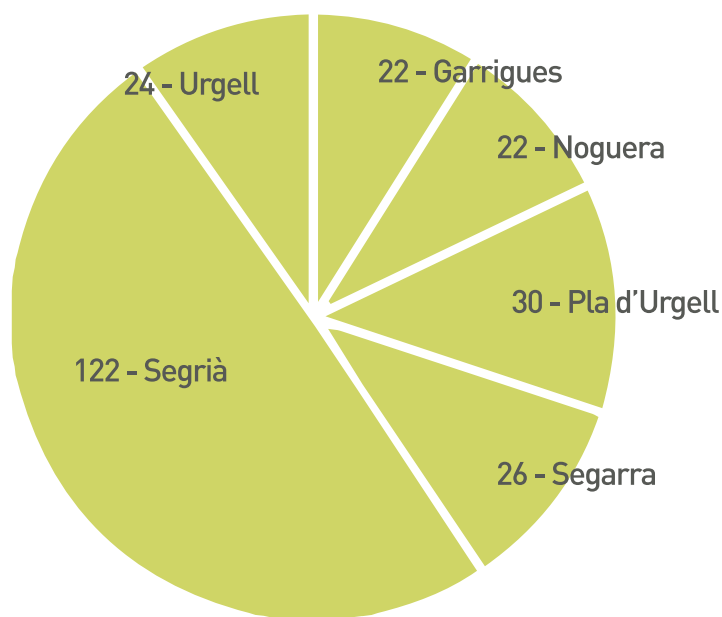

Caldria complementar les dades de la gràfic anterior amb aportacions qualitatives al respecte de la complementarietat i suficiència de serveis a terres de Ponent. És a dir, caldria saber si aquesta distribució –molt diferenciada en alguns casos– comporta mancances en el territori o bé si respon a la realitat local i cobreix les necessitats existents.

Veiem com les àrees de treball més representades són l'acompanyament o tutela, l'atenció residencial i les necessitats bàsiques, àmbits molt vinculats a les cures. No obstant, superen la presència de la resta de Catalunya entre un 1 i un 3%, per tant, la diferència no és molt destacable.

Tot seguit analitzarem a presència d'entitats en el territori. La gràfic següent mostra en valors absoluts la presència d'entitats en cada comarca. Com es pot veure, el pes demogràfic tant destacat del Segrià condiona la presència d'entitats en cada comarca.

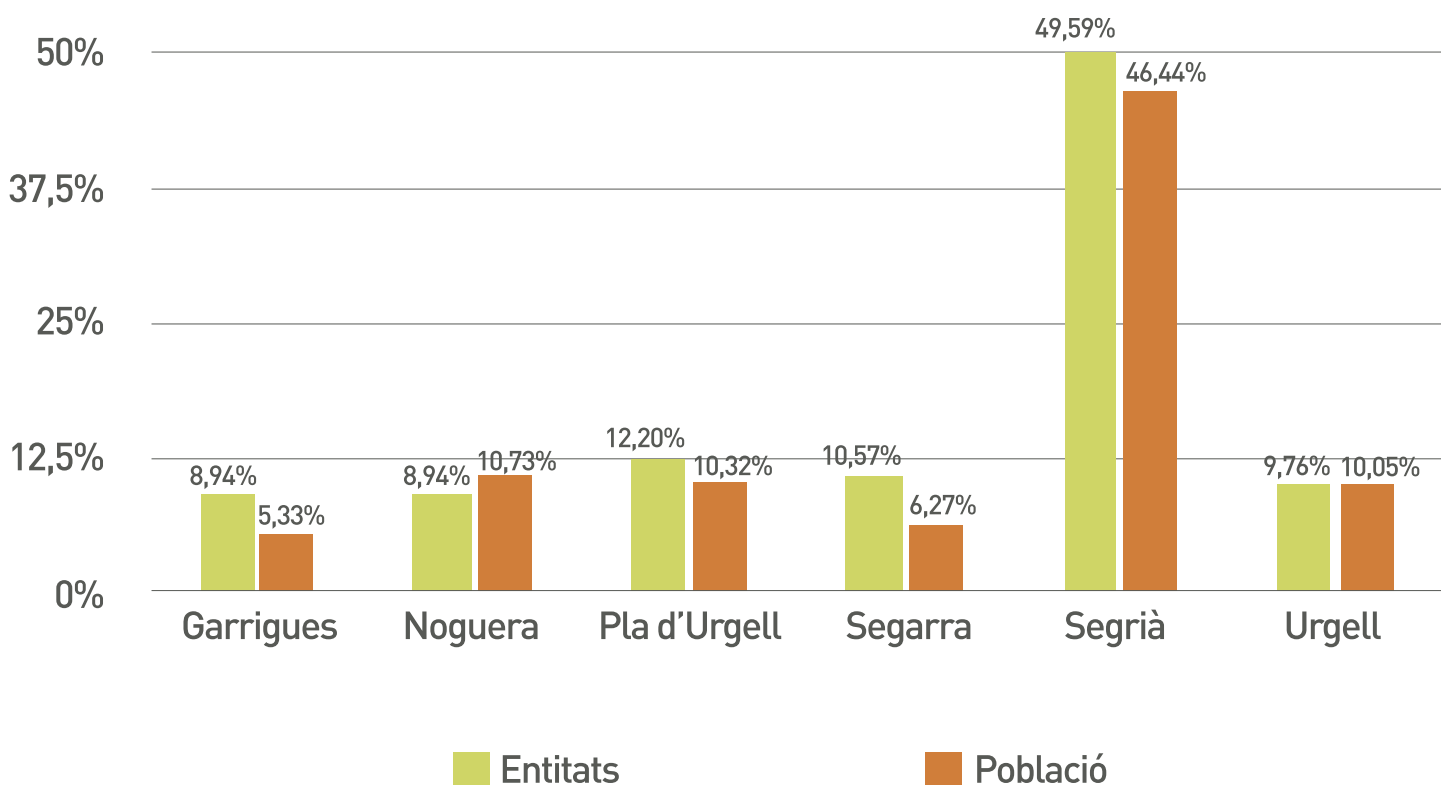
Gràfic 3. Entitats del tercer sector per comarques a Ponent, 2017
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Taula del 3r Sector social de Catalunya

En percentatge, el Segrià disposa del 49,6% del total d'entitats de la demarcació, però també és la comarca amb més població i com es veu al gràfic següent, no hi ha una representació. Aquest està seguit del Pla d'Urgell (12%) i la Segarra (10%). Seguint la comparació amb el pes poblacional, la gràfic següent ens deixa veure com es distribueixen les entitats en les co-

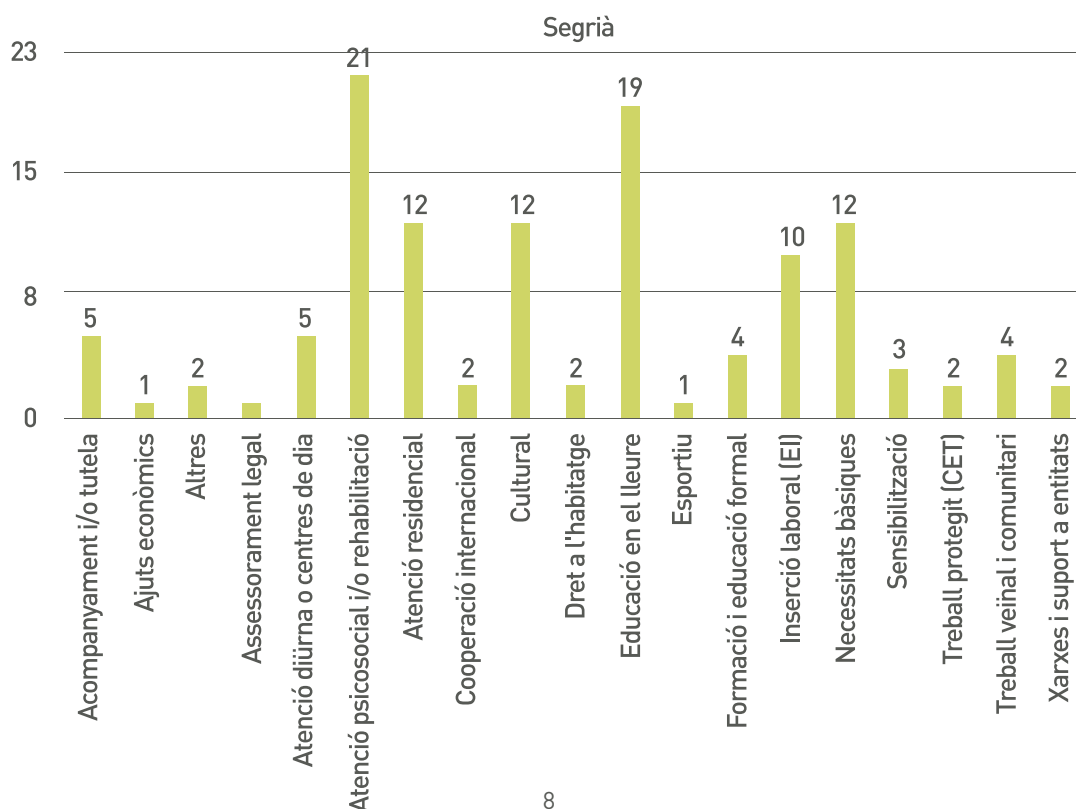
marques en relació al pes poblacional sobre el total de la vegueria.

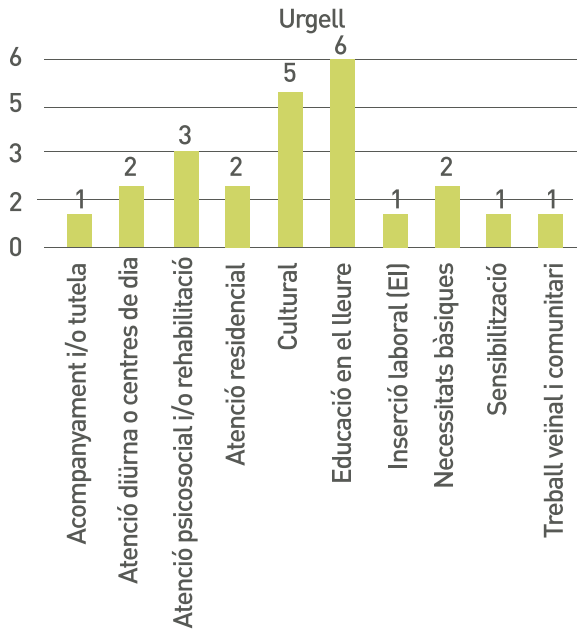
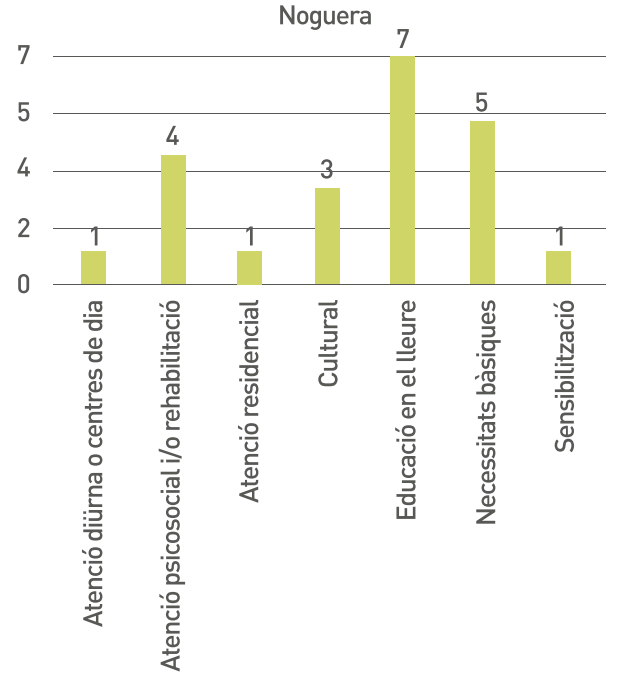
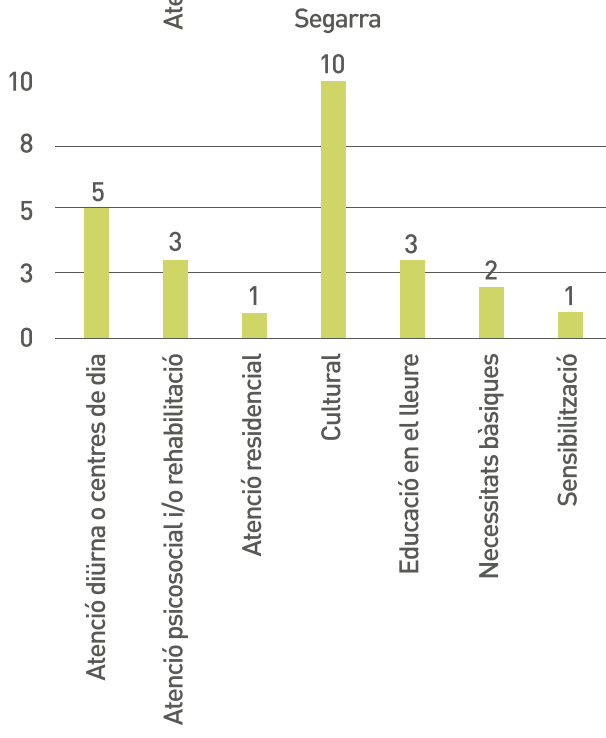
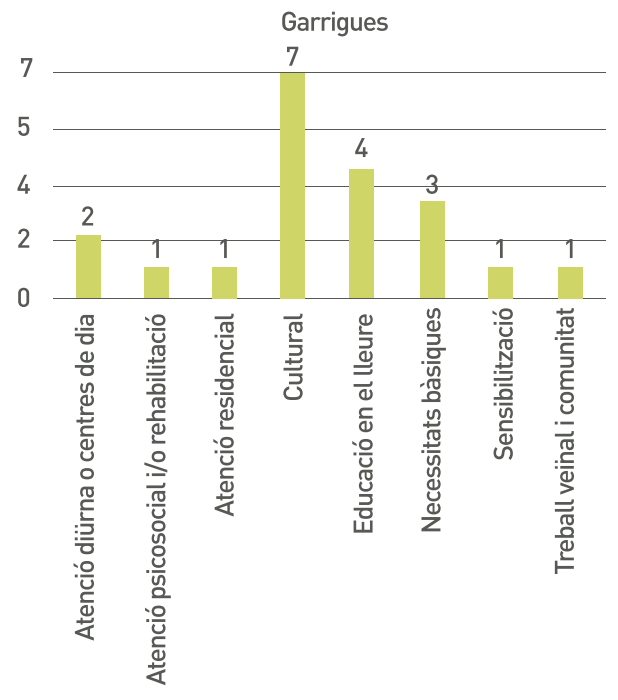
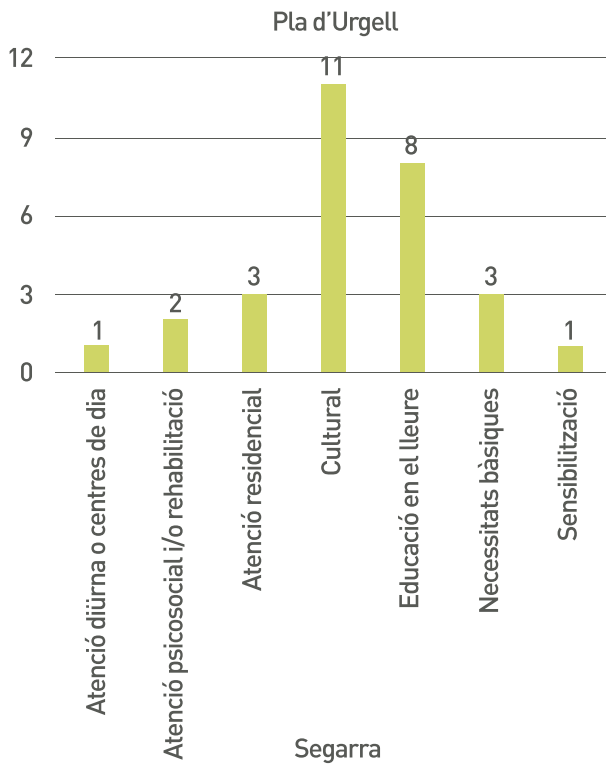
Gràfic 4. Entitats del tercer sector per comarques en relació al pes poblacional de cada comarca, 2017
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Taula del 3r Sector social de Catalunya i Idescat

En termes generals hi ha força equilibri entre la presència d'entitats i el pes poblacional de cada comarca. El major diferencial a favor de la presència d'entitats respecte el pes poblacional de cada comarca és a la Segarra (4,3%). Per contra, el diferencial desfavorable a la presència d'entitats més gran és a la Noguera (1,8%).

Gràfic 5. Entitats per activitat principal per comarca, 2017
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Taula del 3r Sector social de Catalunya

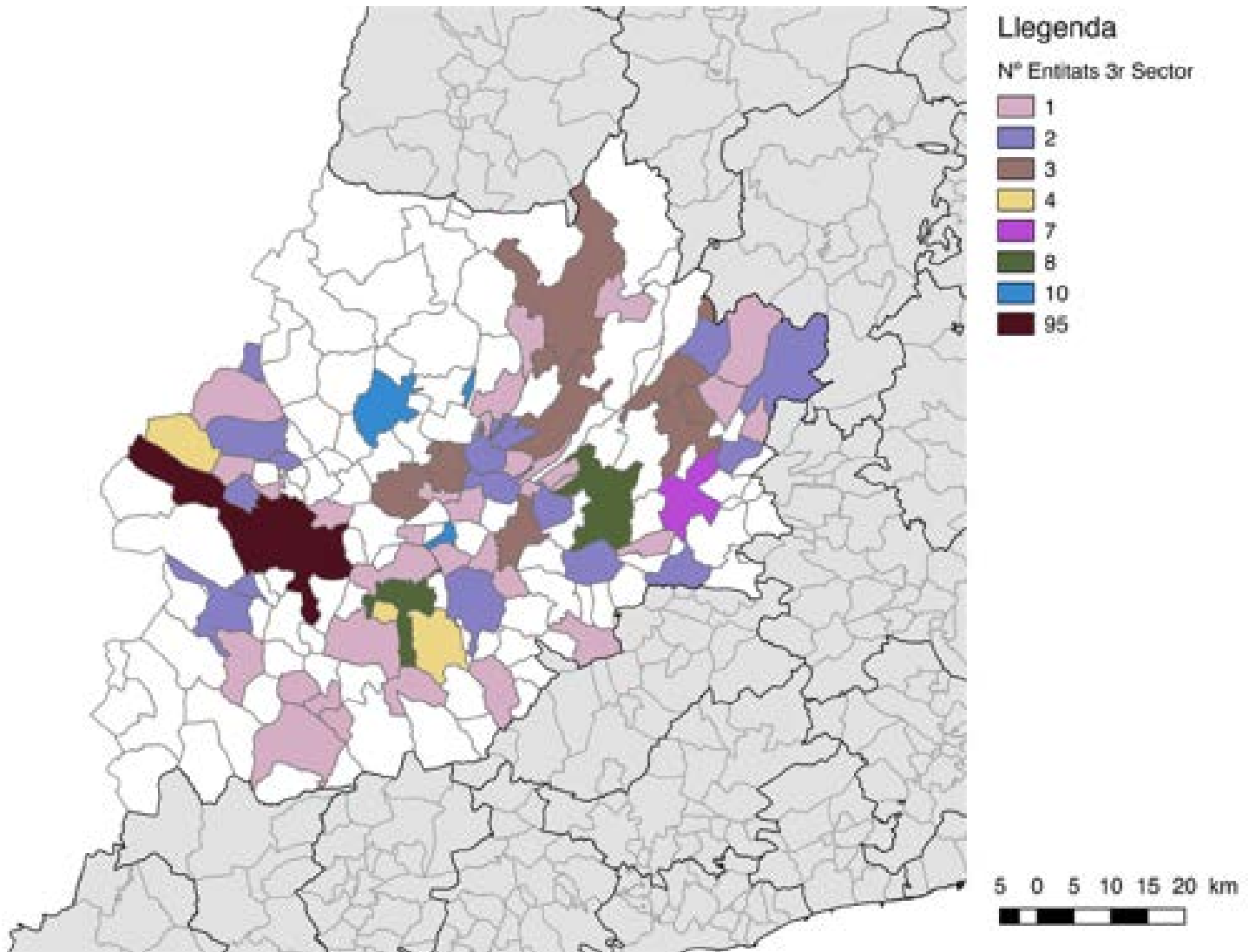

A trets generals hi ha un gran predomini d'entitats culturals a la Segarra, el Pla d'Urgell i les Garrigues. A la Noguera en canvi estan més presents les entitats d'educació en el lleure. D'altra banda, el Segrià i l'Urgell són les comarques amb més varietat d'entitats, destacant el Segrià per sobre de la resta de comarques.

Figura 2. Densitat d'entitats del 3r sector per municipis de l'Àmbit de Ponent, 2017

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Taula del 3r Sector social de Catalunya

Economia cooperativa

A continuació es mostren les dades que facilita el Registre de Cooperatives de Catalunya respecte a la presència i naturalesa de les cooperatives i societats

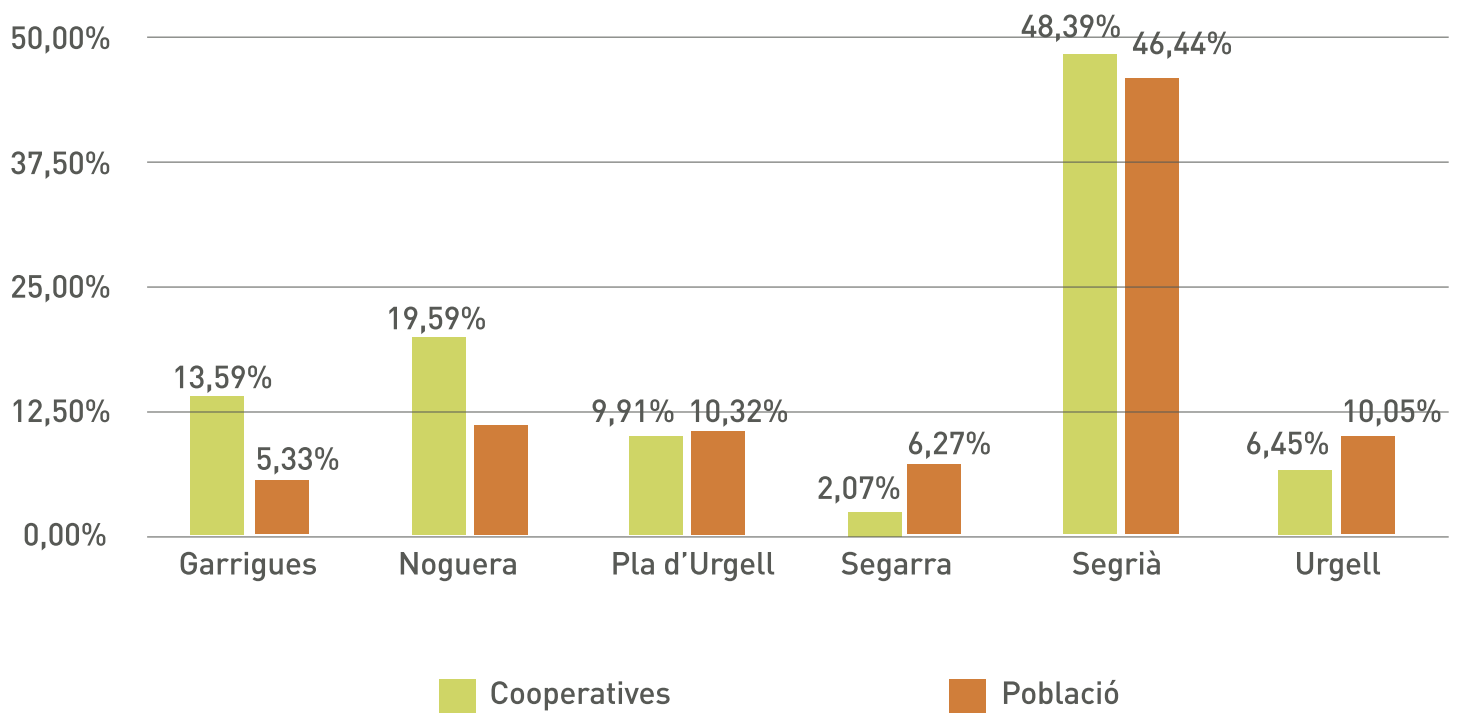
laborals presents a l'àmbit de Ponent. L'efecte que té la capital i la desigualtat territorial també es trasllada en aquest apartat.

El sector cooperatiu a les terres de Ponent

A les Terres de Ponent existeixen diverses cooperatives repartides arreu del territori. Així i tot, destaca el Segrià com l'indret amb un major volum de cooperatives (48,39%), de la mateixa manera que succeïa amb les entitats del Tercer Sector. En segon lloc trobem a la Noguera amb 19,59%, aquesta dada és clarament superior al % d'entitats del tercer sector, cosa que probablement s'explica pel fet que la Noguera té una economia molt basada en l'agricultura i la ramaderia, sectors que acostumen a emprar en major mesura la forma jurídica de la cooperativa. En tercer lloc trobem

a les Garrigues, amb un 13,59%, que també es diferencia molt del percentatge d'entitats del tercer sector, per raons similars a les de la Noguera, ja que una de les principals fonts de l'economia és l'agricultura i especialment el cultiu de l'ametlla i l'oli d'oliva.

Gràfic 9. Volum de cooperatives per comarca i volum de població. Terres de Ponent. Absoluts. 2017
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

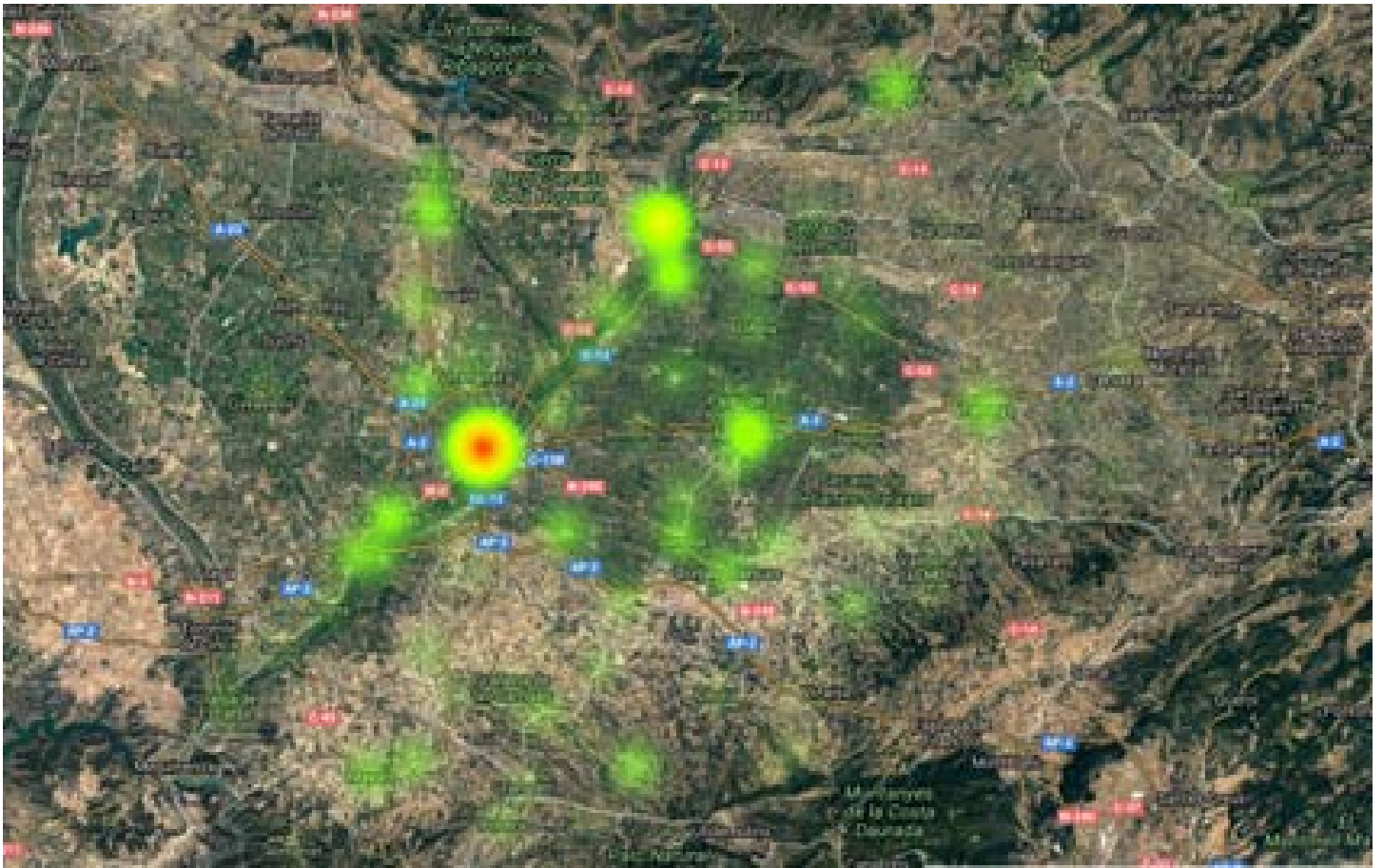
Si observem aquestes dades en relació al volum de població de cada territori, podem afirmar que, en general, la distribució territorial de les cooperatives respon al pes demogràfic de les diverses comarques. Doncs, el Segrià concentra la meitat de la població total de les cinc comarques i, alhora, també concentra la meitat de les iniciatives cooperatives del conjunt de territoris. Una relació semblant es podria desprendre de la resta de casos, fet que ens porta a pensar que existeix una relació entre el nombre d'habitants i la concentració d'iniciatives cooperatives.

Resulta interessant veure com la Segarra que mostrava més percentatge d'entitats del tercer sector que pes poblacional, en el cas de cooperatives la relació és contrària i la seva presència de cooperatives és menor.

A la Noguera succeeix a la inversa, on hi ha una sobrerrepresentació de cooperatives respecte al pes poblacional, mentre en el cas d'entitats es produïa una infrarepresentació.

Tot seguit es presenta un mapa del territori on es pot observar la intensitat de la concentració d'iniciatives cooperatives present a les Terres de Ponent.

Figura 3. Concentració de les cooperatives a les Terres de Ponent. 2017
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

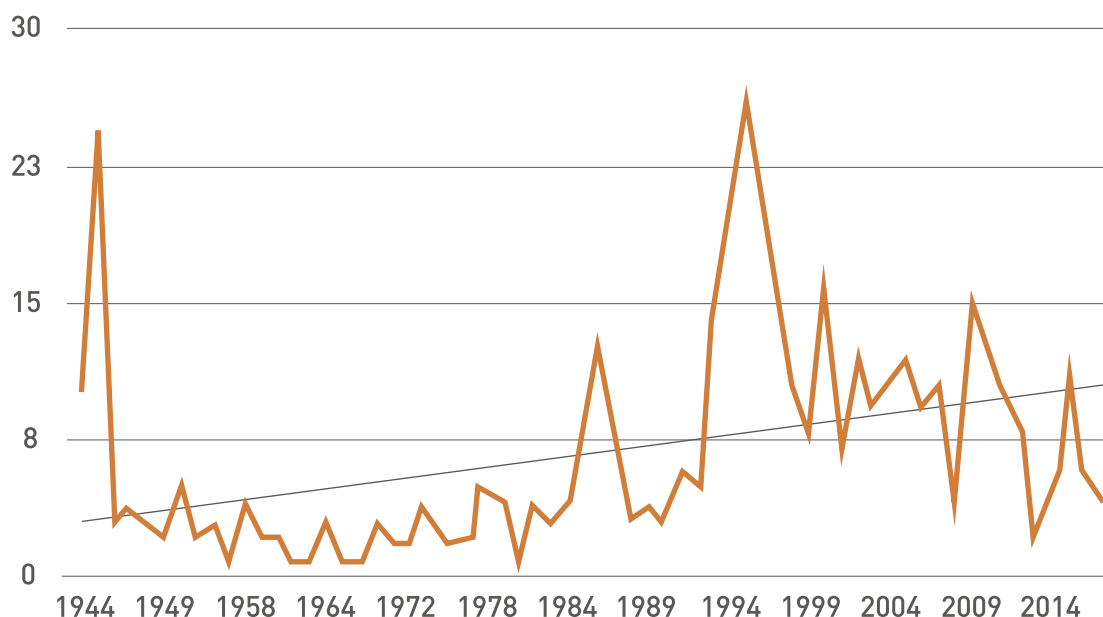

Al mapa anterior s'observa com, seguint la lògica que comentàvem al gràfic anterior, la concentració més gran de cooperatives de Ponent es troba a les capitals de comarca, és a dir, als territoris amb una major concentració de població, amb alguna excepció que pot variar segons el territori. Lleida és el territori amb una intensitat més elevada quant a l'acumulació d'aquestes iniciatives, seguit de Balaguer i Mollerussa.

Si ens fixem en l'evolució temporal de la creació de cooperatives, observem que la tendència general durant el període 1944-2016 ha estat positiva. Dues etapes destaquen per registrar un increment exponencial del nombre d'iniciatives cooperatives, ja que durant els

anys 1944-1945 el nombre de cooperatives passa d'un- es 10 noves creacions a gairebé 25; la segona etapa es produeix l'any 1992 i dura fins al 1996, any en què comença a disminuir la creació d'aquestes iniciatives. Durant aquest important segon increment es passa de 5 noves cooperatives a poc més de 25.

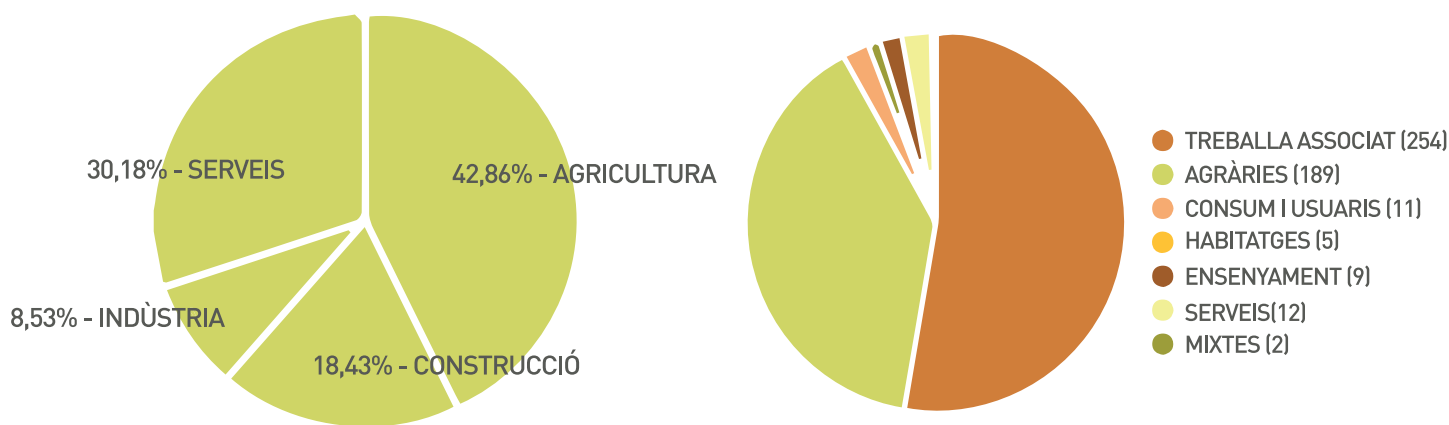
Gràfic 10. Evolució del nombre de noves cooperatives durant el període 1944-2016 a les Terres de Ponent. Absoluts
 Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

Tot i la tendència positiva, la irregularitat que s'identifica en aquest període i, alhora, el baix nombre de noves cooperatives fa pensar que aquestes iniciatives no han estat una de les opcions més esteses a l'hora d'emprendre una iniciativa empresarial a les Terres de Ponent, sobretot durant els anys que va durar la dictadura franquista. És a partir de l'arribada del nou règim democràtic quan, de manera irregular, es percep una major aposta per aquest model empresarial. En el següent gràfic es representa la distribució per grans sectors econòmics de les cooperatives de les

Terres de Ponent. Com es pot observar, el sector agrícola és qui acumula un major volum d'iniciatives cooperatives (42,86%), seguit del sector serveis (30,18%), la construcció (18,48%) i, finalment, la indústria (8,53%).

Gràfic 11 i 12. Distribució de les cooperatives de les Terres de Ponent per grans sectors econòmics i per tipus. Percentatges. 2017
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

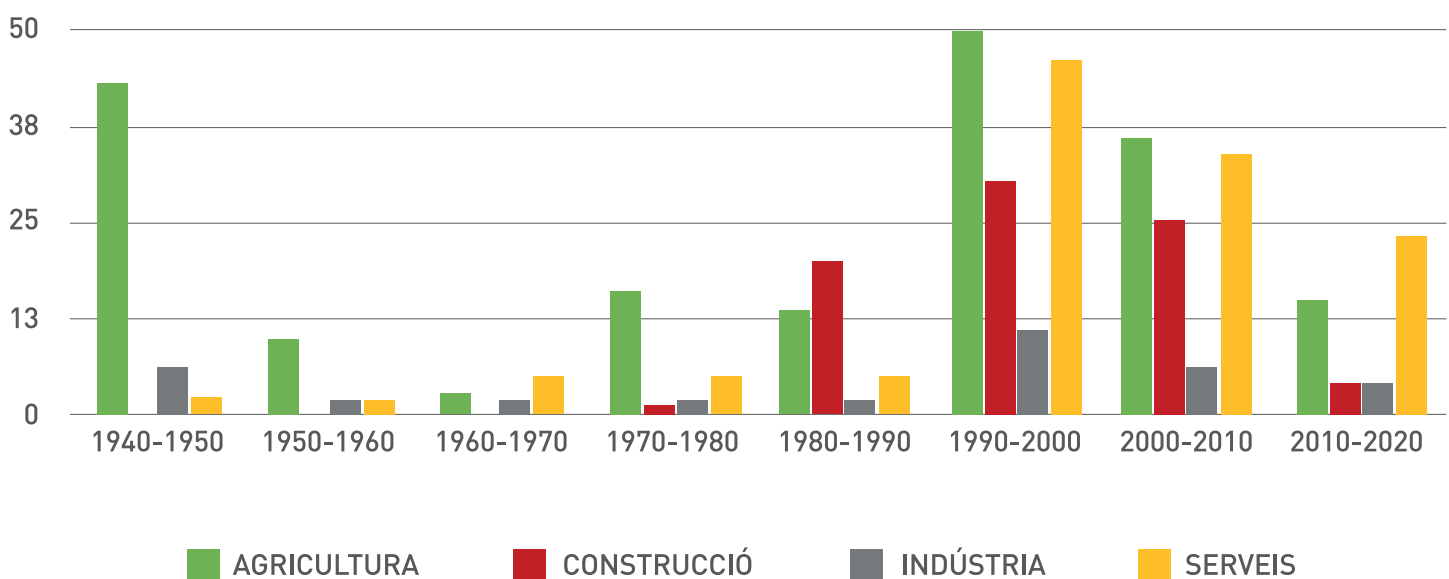

Si observem el gràfic on es representen les cooperatives segons tipus, és interessant destacar que el 91% de les cooperatives de les Terres de Ponent són agràries o de treball associat, mentre que la resta (consum i usuaris, habitatges, ensenyament i mixtes) representen el volum restant. Històricament el sector agrari ha estat una de les principals fonts de l'economia del territori i és també on s'han desenvolupat la majoria de cooperatives, ja que també per raons històriques

el marc legal de les cooperatives agràries així ho afavoria.

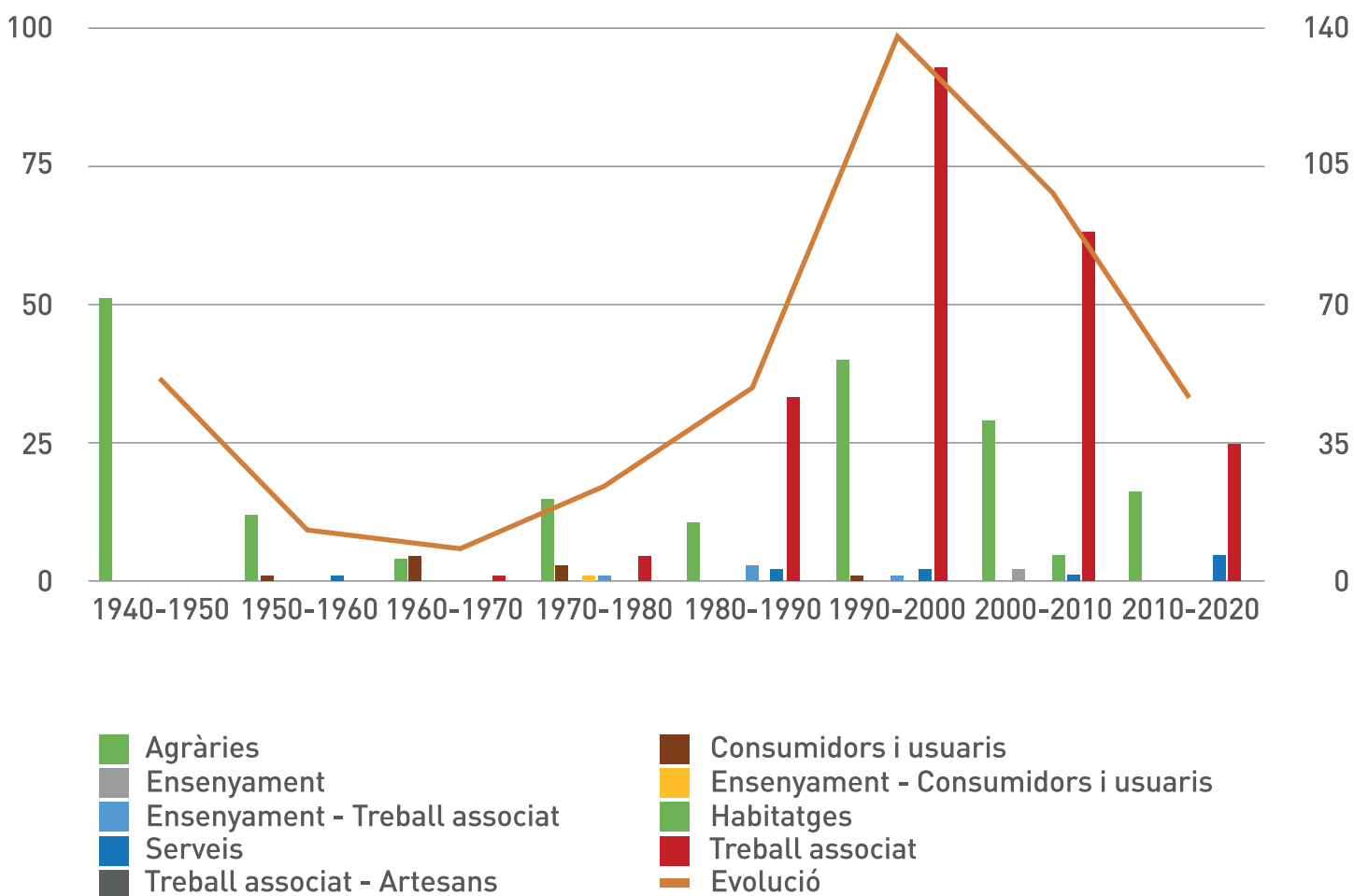
Gràfic 13 i 14. Evolució del nombre de cooperatives a les Terres de Ponent per grans sectors econòmics i per tipus. Percentatges i absoluts. 2017
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

Cooperatives segons grans sectors econòmics

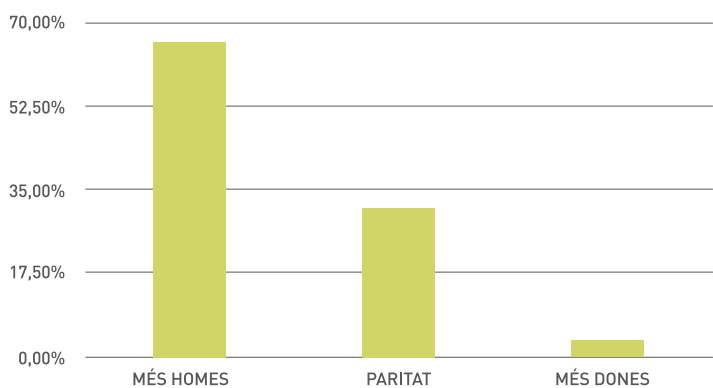
Dels gràfics anteriors podem identificar una evolució positiva del cooperativisme a les Terres de Ponent, tal com observàvem a les gràfiques anteriors. Cal destacar que, durant aquesta evolució, les cooperatives agràries han passat de ser gairebé les úniques iniciatives d'aquest tipus (19940-1950) a, finalment,

ser la segona opció més nombrosa a l'interval 2010-2020, darrere de les cooperatives de treball associatiu. Justament aquestes comencen a créixer durant 1980-1990, superant amb escreix a les cooperatives agràries durant el període 1990-2000, moment en què comencen a decreixer en sintonia amb la tendència agregada.

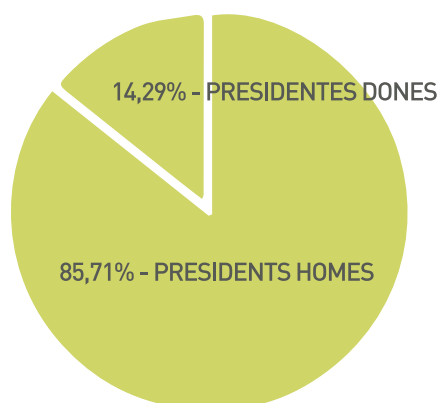

A principis dels anys 40 el cooperativisme de tot l'Estat espanyol es va centrar a l'àmbit agrari, degut a la influència del moviment cooperatiu catòlic sobre el desenvolupament de cooperatives agràries i cooperatives de crèdit, gràcies a la Llei de Sindicats Agraris que també ho afavoria. Però ha anat disminuint progressivament fins a l'actualitat, on a algunes regions continua essent majoritari, però no en totes. A continuació es representa la distribució per sexes de

les plantilles de les cooperatives de les Terres de Ponent, com també la distribució en els càrrecs directius d'aquestes.

Gràfic 15 i 16. Distribució per sexe a les cooperatives de Ponent i als càrrecs directius de les mateixes. Percentatges. 2017. Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

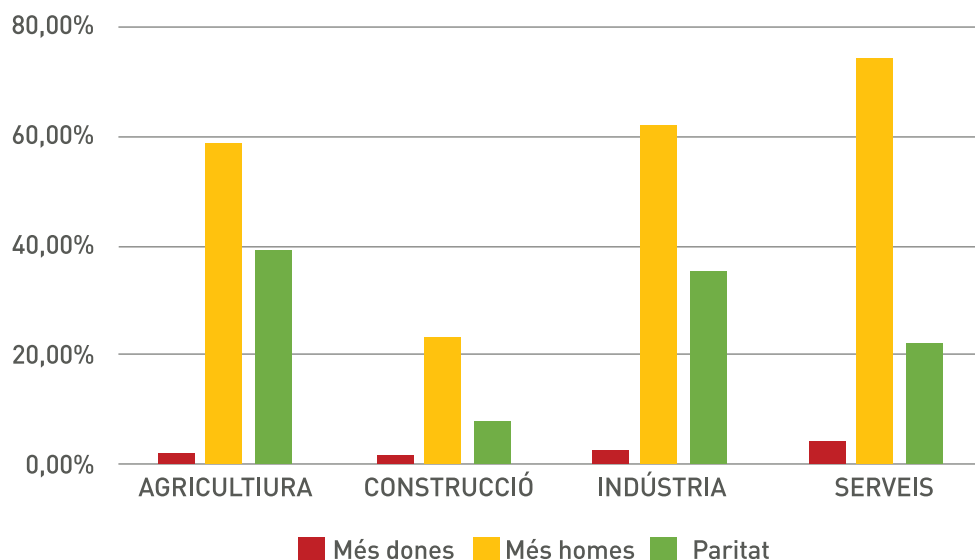

Com podem veure a les gràfiques anteriors, a les cooperatives de les Terres de Ponent existeix un volum major de cooperatives en les que predomina la presència masculina (65%), seguit d'aquelles en les quals existeix una paritat de gènere (30%). Finalment, menys d'un 5% de cooperatives estan conformades per més dones que homes. Si s'observa la presència de dones als càrrecs directius, com la presidència de les cooperatives, podem veure que hi ha una gran diferència

entre gèneres. Mentre que en el 85,71% dels casos la presidència l'ocupa un home, només un 14,29% són dones.

Al gràfic que es mostra a continuació, s'analitza la distribució per sexe i sector de les diferents cooperatives de les Terres de Ponent.

Gràfic 17. Distribució per sexe i sector a les cooperatives de Ponent. 2017

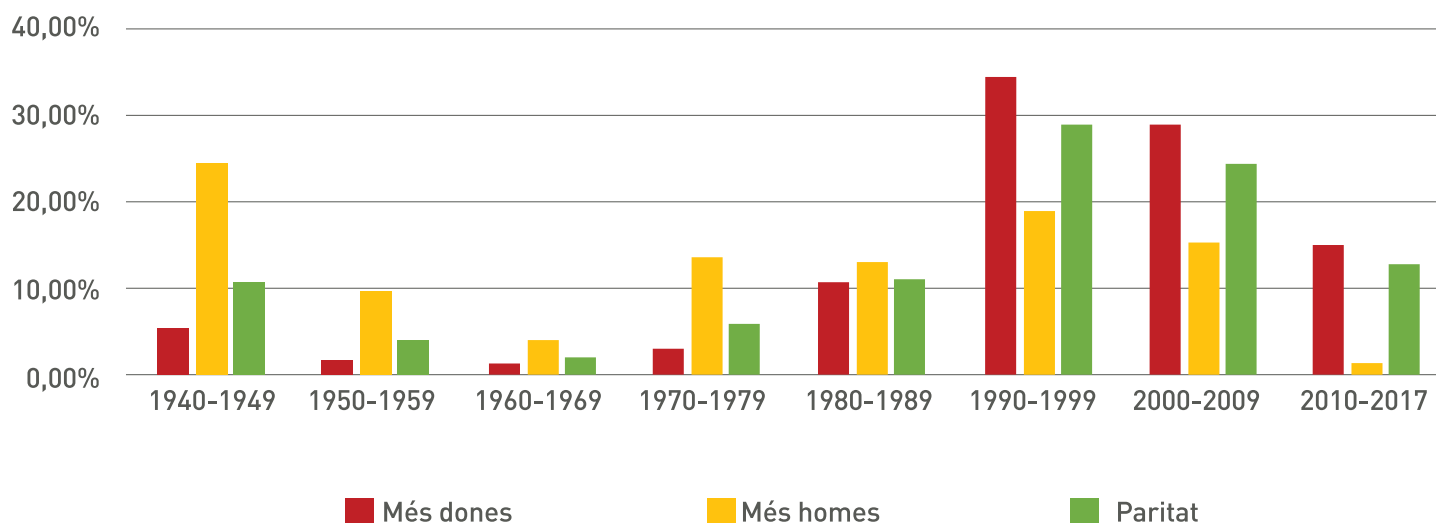
Tal i com s'ha comentat anteriorment les cooperatives estan força masculinitzades i a tots els casos hi ha una major proporció de homes que de dones entre les persones sòcies. No obstant el 40% de les cooperatives del sector de l'agricultura, el 35% de les de indústria i el 22% de les de serveis són paritàries, és a dir tenen el mateix nombre de socis que de sòcies. Al sector serveis i a la indústria un 3,8% i un 2,7% respectivament.

Aquestes grans diferències entre homes i dones fan palesa una situació de desigualtat que, de forma general, es pot atribuir a una desigualtat estructural que afecta les relacions de gènere. Cal tenir en compte que les dones afronten una major dificultat a l'hora d'ac-

cedir a càrrecs directius, constituint-se un sostre de vidre invisible que no les permet projectar-se empresarialment i les margina dels espais de responsabilitat i presa de decisions dins l'organització. Les quotes de gènere són una eina que fomenta la igualtat en el si de l'organització, tot assegurant una perspectiva més feminitzada i, amb això, el que comporta en l'àmbit dels valors i actituds vers el treball i les relacions laborals.

Gràfic 18. Distribució per sexe i any de creació de les cooperatives de Ponent. 2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

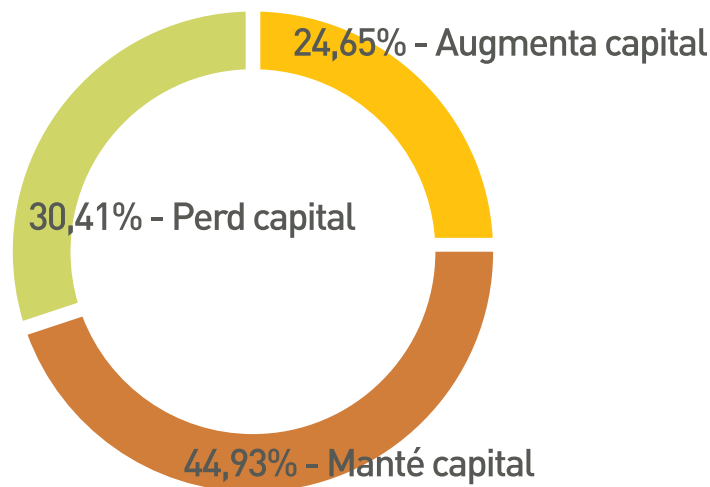
En analitzar la composició de les persones sòcies per any de registre, veiem com cada cop les cooperatives registrades són més paritàries i inclús mostra una major proporció de dones que d'homes. Entre els anys 40 i els anys 70 entre el 11,6% de les cooperatives registrades en aquells anys tenien més dones que homes entre les persones sòcies i 23% tenen una composició paritària. En canvi, a partir dels anys 80 augmenten molt les cooperatives registrades amb un nombre paritari de socis i sòcies; el 77% de les cooperatives paritàries i 88% de les cooperatives amb més dones que homes sòcies. Malgrat que es reflecteix la desigualtat estructural de les relacions de gènere, s'observa un progrés positiu, al veure que cada cop hi ha més cooperatives registrades amb una estructura de gènere més igualitària, que caldrà seguir fomentant.

Al següent gràfic podem observar la variació del capital social de les cooperatives de les Terres de Ponent:

Gràfic 19. Variacions del capital social en les cooperatives de Ponent. Percentatges. 2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

Identifiquem, doncs, que gairebé el 70% del capital social de les cooperatives de ponent es manté (30,41%) o augmenta (24,65%), mentre que un 30,41% d'aquest es perd. Les cooperatives, en termes generals, només poden perdre capital si marxen persones sòcies o si cal emprar aquest capital social per fer front a despeses a les que l'activitat de la cooperativa no pot fer front.

Informació disponible

No es disposen totes les dades de les cooperatives del registre. Resulta interessant analitzar quines de les cooperatives no tenen pàgina web, telèfon o direcció de correu electrònic.

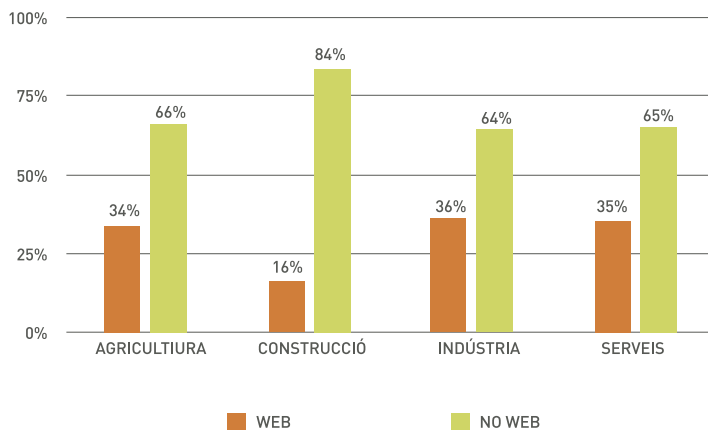
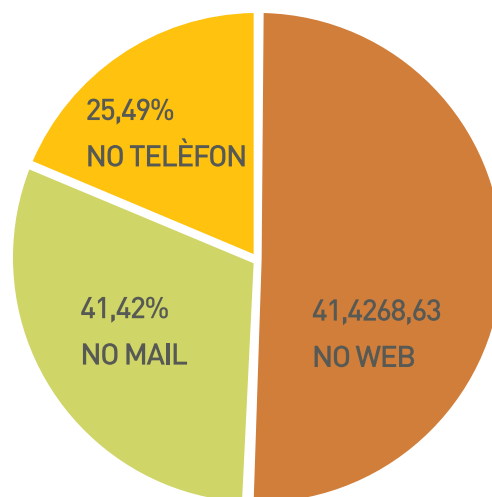
Gràfic 20. Forma de comunicació amb les cooperatives de Ponent. Percentatges. 2017

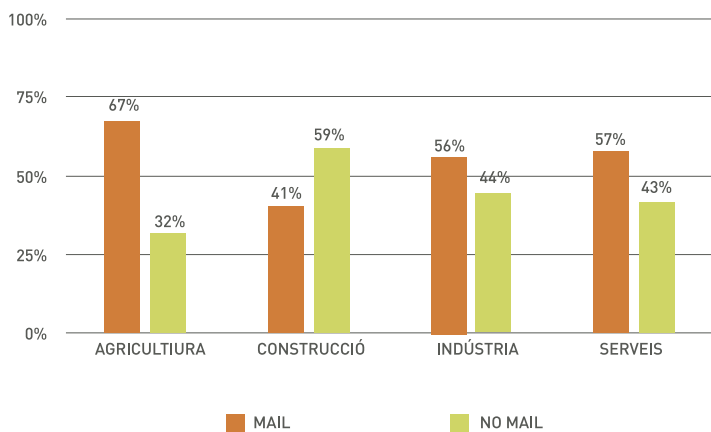
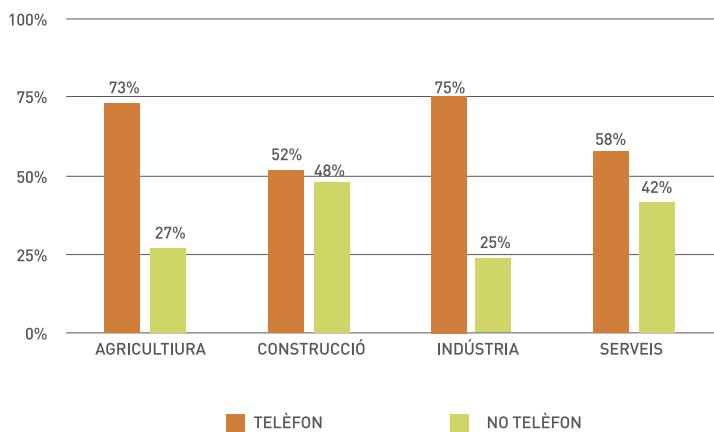
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

Veiem com un 69% de les cooperatives del territori no disposen de pàgina web on consultar la seva informació. Pel que fa a formes de contactar amb la cooperativa, el 41% no disposen d'adreça de correu de contacte accessible i el 25% no disposa de telèfon. Aquestes dades reflecteixen una mancança clara en les comunicacions de les cooperatives del territori que probablement genera limitacions i dificultats a l'hora de créixer i desenvolupar-se a nivell econòmic.

Gràfic 21. Dades de contacte de les cooperatives de Ponent. Percentatges. 2017

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

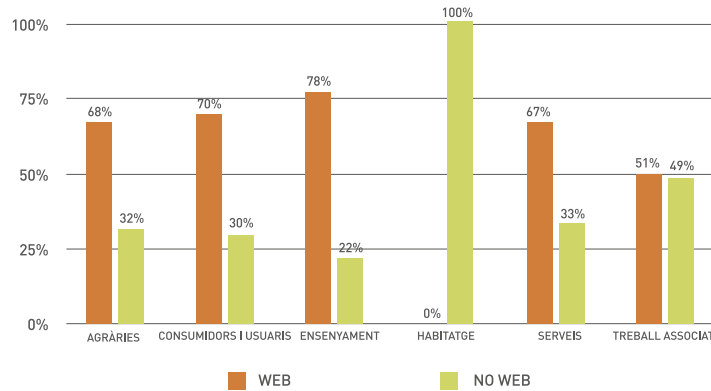
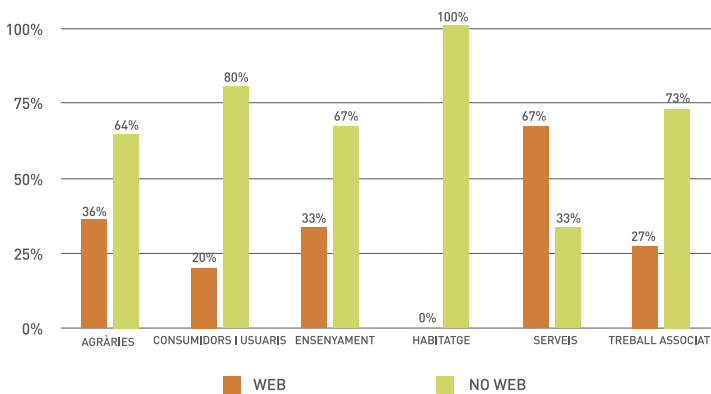
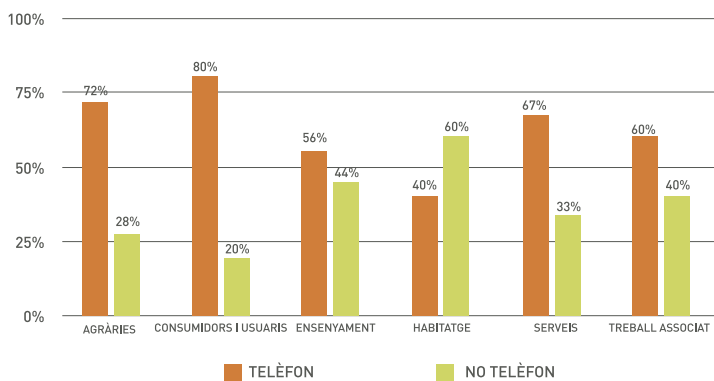

Observem com el sector de la construcció és on hi ha cooperatives amb menys formes de comunicació, potser perquè algunes tot i estar registrades i actives tenen poca activitat o perquè funcionen com "societats pantalla" sense activitat real.

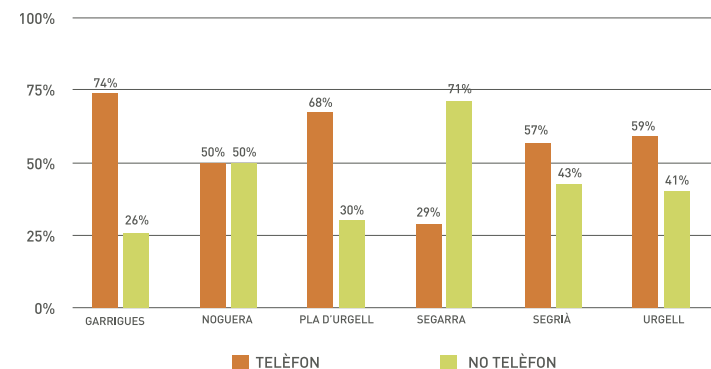
Les cooperatives agràries tenen menor tendència a tenir pàgina web, però en canvi si que tenen telèfon i correu electrònic. Aquest fet es pot explicar pel fet que la forma de relacionar-se i donar-se a conèixer al sector on treballen respon a canals més tradicionals, com la xarxa de contactes, que no pas per cerques a cegues a través d'Internet. En canvi la indústria i els serveis són els sectors on les cooperatives tenen majoritàriament

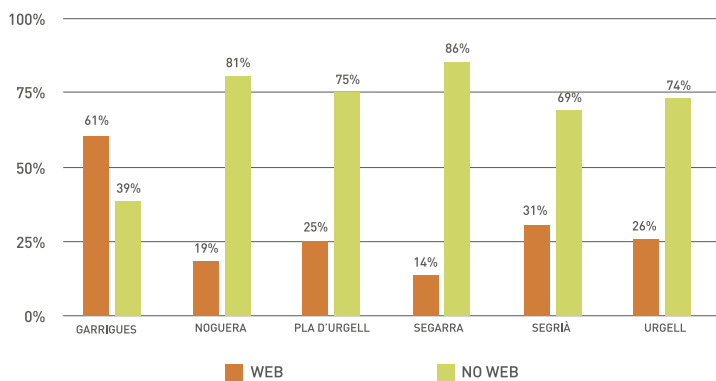
Gràfic 22. Medis de comunicació per tipus de cooperativa. Percentatges. 2017
 Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

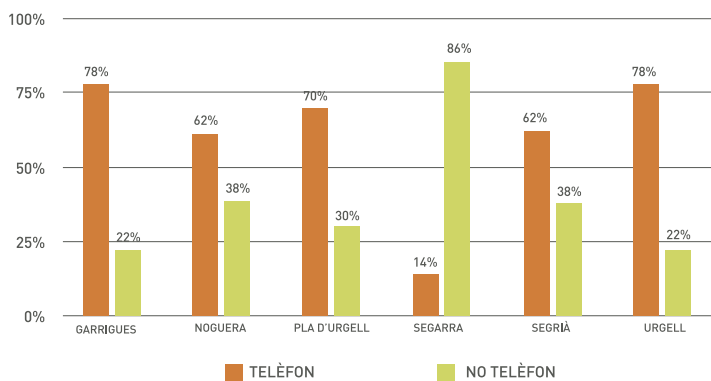
Les cooperatives d'habitatge del sector de la construcció, de la mateixa manera que succeeix amb el sector en la seva totalitat, són les que tendeixen a no tenir cap tipus de forma de comunicació. La resta de cooperatives tenen telèfon i correu electrònic, però hi ha una tendència transversal a no tenir pàgina web, que no depèn del sector, ni del tipus de cooperativa. No obstant, es destaquen especialment les cooperatives de consum, treball associat i agràries. Aquest fet es pot explicar perquè les formes de comunicació i donar-se a conèixer responen a mecanismes més tradicionals com el telèfon, o directes

Gràfic 23. Medis de comunicació per comarca.. Percentatges. 2017
 Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Registre de Cooperatives de Catalunya

En analitzar per comarques s'observa que aquelles comarques on hi ha menys cooperatives hi ha una major tendència a que aquestes no tinguin vies de comunicació, com per exemple en el cas de la Segarra.

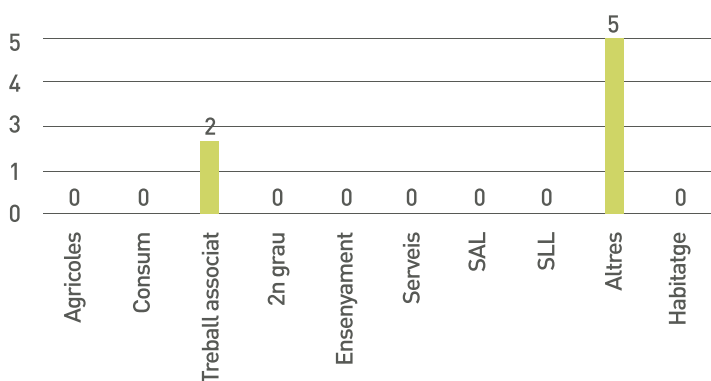
En canvi, a les Garrigues, que és la segona comarca amb més cooperatives, aquestes tendeixen a tenir més formes de comunicació directe.

Suport a les cooperatives

La direcció general d'economia cooperativa facilita dades relatives al suport que ofereix al sector cooperatiu, és a dir, les subvencions. Les dades ens mostren la quantia i l'import d'aquestes en els diversos àmbits territorials.

Resulta significatiu veure com aquests recursos públics es distribueixen en el territori, ja que Catalunya també mostra una gran desigualtat territorial.

Pel que fa al nombre de subvencions concedides, l'any 2016 es van concedir 7 subvencions a tot l'àmbit de ponent, un 1,26% del total de les subvencions.

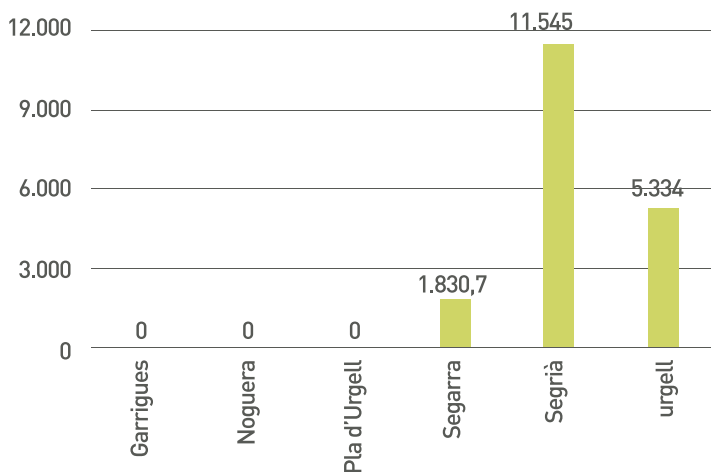

Gràfic 25. Subvencions per tipus d'entitat a Ponent, 2016
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa

Només les cooperatives de treball associat van rebre dues subvencions l'any 2016 a l'àmbit de Ponent. Les altres 5 són per entitats que no són ni cooperatives ni societats laborals, és a dir, associacions o autònoms.

Si ens fixem amb l'import, veiem però que les cooperatives de treball van rebre més de la meitat de l'import total de les subvencions. Les cooperatives de treball associat van rebre 9.545€ dels 18.709€ totals destinats en subvencions a l'àmbit de Ponent. En termes comparats amb tot Catalunya, l'àmbit de Ponent va rebre el 0,24% del total dels euros destinats a subvencions a Catalunya l'any 2016.

En l'àmbit territorial, les subvencions es van centrar en el Segrià, l'Urgell i la Segarra, amb una clara preponderància de la primera comarca.

Gràfic 26. Import de les subvencions de 2016 per comarca
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa

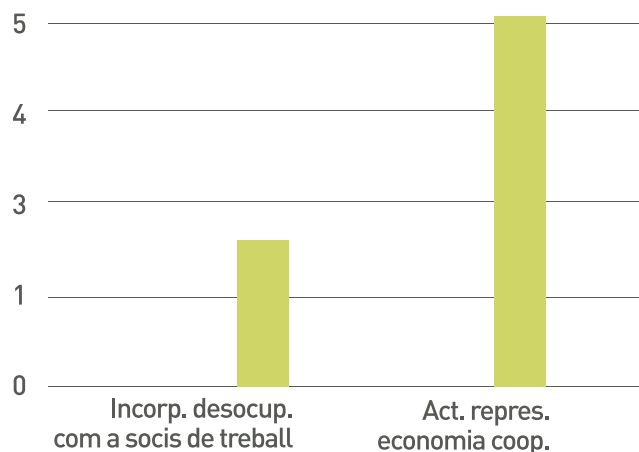
Observant les mateixes dades per tipus de subvenció podem veure com les –poques– subvencions que es van atorgar a entitats de l'àmbit de ponent van ser per la incorporació de persones aturades com a sòcies de treball i pel creixement i consolidació de projectes.

Gràfic 27. Subvencions per tipus, 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa.

La distribució d'aquestes subvencions en termes d'import també es distribueix de forma molt equitativa entre les dues categories. Les subvencions per incorporació de persones desocupades van suposar 9.545€ del total de 18.709€.

La minsa dedicació de recursos públics a les terres de ponent no ha estat sempre així. Si observem les dades temporalment, veiem com el pes de l'àmbit de Ponent en l'assignació de recursos i subvencions ha anat davallant amb el pas dels anys.

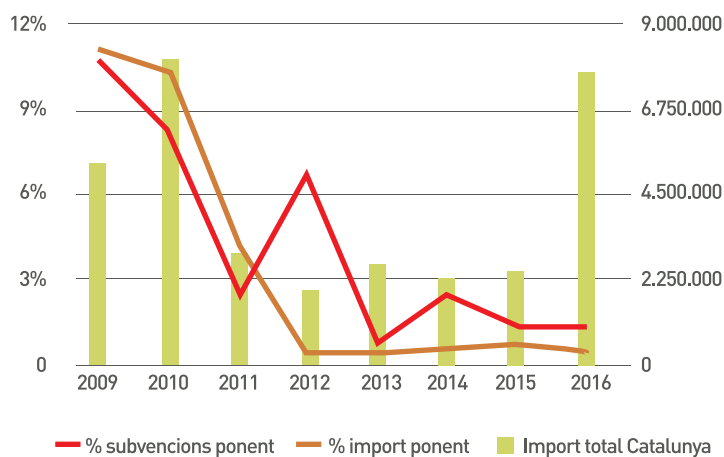

Gràfic 28. Pes de les subvencions –import i nombre– a Ponent sobre el total de Catalunya 2009-2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa

Com mostra la gràfic anterior, el pes del suport a l'economia social i solidària a les terres de Ponent, ha anat baixant de forma significativa en els darrers anys. Si bé és cert que el volum total dels imports de les subvencions també va baixar, el repunt de 2016 no ha significat un augment del percentatge a Ponent. El fet de que la primera convocatòria dels Ateneus Cooperatius quedés deserta a l'àmbit de Ponent pot explicar aquest comportament. Caldrà veure, doncs, com es comporten les dades de 2017, tot i que des de 2012, l'àmbit de Ponent no supera el 2% pel que fa a la recepció de volum de recursos.

Aquesta comparativa la podem fer en la taula posterior a partir de construir un índex sintètic que ens permeti veure quin pes representa.

		% sobre el total	pes empresarial /total	Índex de suport. comparatiu	Multiplicador
Àmbit metropolità	Nº subv	72,97%	55,80%	1,307	x0,76
	Import	75,83%		1,358	x0,73
Àmbit de Ponent	Nº subv	1,26%	11,20%	0,112	x9,09
	Import	0,24%		0,021	x47

Taula 1. Pes de les subvencions a Ponent i Àmbit Metropolità
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa

L'Índex de Suport ha estat construït a partir de dues variables: el nombre de subvencions en el territori i l'import d'aquestes. S'ha calculat el seu pes percentual sobre el total de subvencions (import i nombre) i s'ha posat en relació al pes relatiu del nombre de cooperatives existents en el territori en qüestió. Això ens permet comparar la proporció entre el nombre de cooperatives i el suport rebut per aquestes (en nombre i import de les subvencions) en un territori concret. En l'Annex facilitem la taula amb les dades emprades pel càlcul.

Ja hem apuntat que el 2016 pot ser un mal any per fer comparativa, ja que les Terres de Ponent es van quedar sense Ateneu Cooperatiu i, per tant, sense la injecció econòmica que això suposa. Tot i això, la diferència és tant gran que difícilment pugui explicar-se només per l'efecte Ateneu Cooperatiu –segurament aquest efecte explica més l'import que el nombre de subvencions. L'índex de la taula anterior es llegeix de la següent manera: el valor 1 indica una equivalència entre el nombre de subvencions i l'import d'aquestes respecte el pes empresarial; és a dir, l'import de que arriba al territori està relacionat amb el pes empresarial; si supera el valor d'1, vol dir que el territori rep més subvencions i/o més import del que pertocaria pel seu pes empresarial, si és menor, vol dir que se'n rep menys. La columna multiplicador indica per quant caldria multiplicar el valor de l'índex per arribar a 1.

Com es veu, l'àmbit metropolità rep més subvencions i més volum de recursos del que li pertocaria respecte el seu pes empresarial sobre el conjunt de Catalunya. Per contra l'Àmbit de Ponent en rep molt menys, sobretot pel que fa a l'import (cosa que pot tenir molt a veure amb l'efecte Ateneu Cooperatiu).

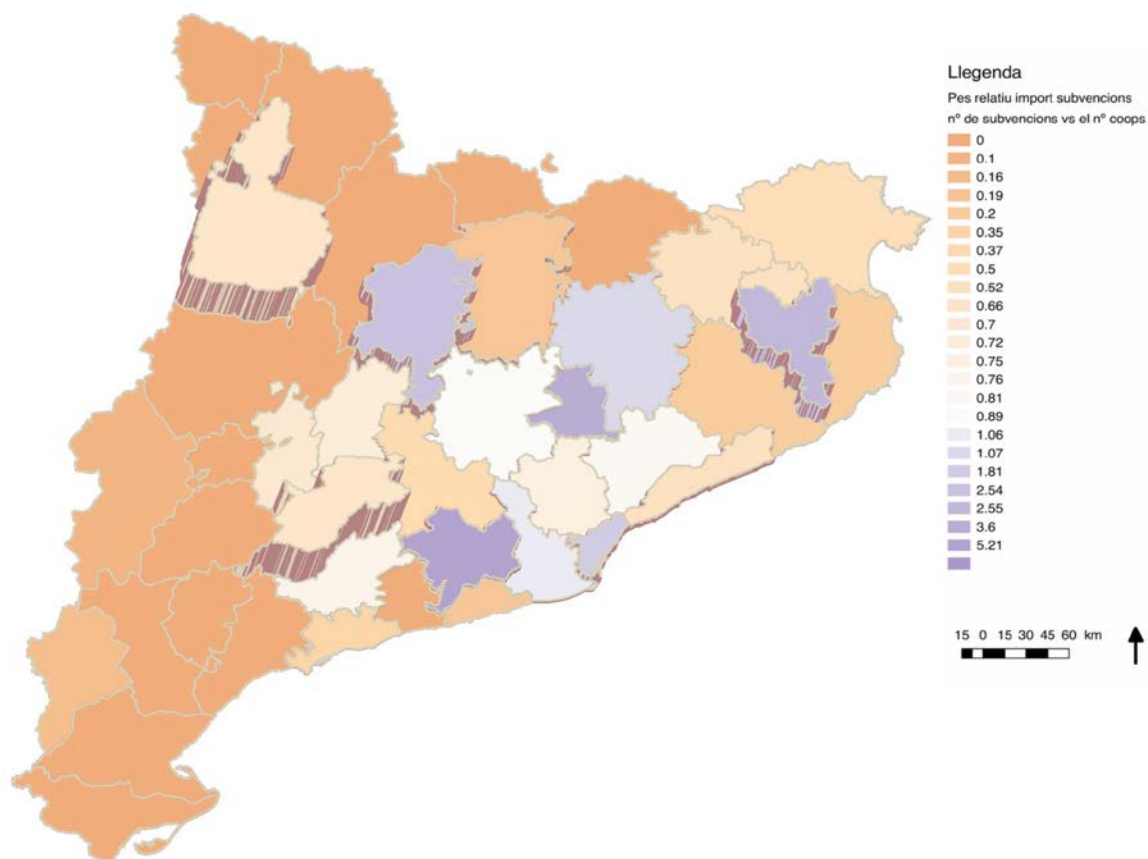
El mapa que mostrem tot seguit permet veure amb més detall la distribució de les subvencions i l'import

d'aquestes en el territori. Com es podrà veure, el mapa permet identificar clarament "l'efecte Ateneu" en alguns territoris. Els colors mostren el nº de subvencions i l'altura de les comarques, l'import.

"L'efecte Ateneu" es nota de forma clara al Pallars Jussà i a la Conca de Barberà. En relació al nombre de cooperatives, són les dues comarques que a 2016 van rebre un import major, tot i rebre un nombre petit de subvencions (de fet, només en reben una, la dels Ateneus).

Els Ateneus Cooperatius de Catalunya Central i Terres de l'Ebre no reflecteixen aquest efecte ja que les entitats que van rebre les subvencions tenen la seu social en altres territoris: en el cas de Catalunya Central, la seu de Gedi és a Barcelona i en el cas de Terres de l'Ebre, la seu d'ASTRES és a Girona. Per tant, el Gironès, que presenta un nivell elevat pel que fa a l'import, ha rebut una injecció elevada ja que se li compta la subvenció de l'Ateneu cooperatiu de Terres de l'Ebre. Igual que el Barcelonès, on a més de Coòpolis i Barcelonès Nord, se li compta la subvenció de Catalunya Central.

Més enllà del que passa en altres territoris i identificat "l'efecte Ateneu", cal veure què és el què passa a l'àmbit de Ponent. Una mirada ràpida ja ens permet veure que el suport és molt minso, l'any 2016. És evident, doncs, que hi ha un dèficit de suport al sector cooperatiu a les terres de ponent i, de forma generalitzada a tota la demarcació de Lleida, ja que exceptuant el Solsonès (i Pallars Jussà arrel dels Ateneus Cooperatius), totes les comarques de la demarcació estan infrarepresentades en l'assignació de subvencions en relació al nombre de cooperatives. Per contra, l'Àmbit Metropolità presenta unes xifres força favorables pel que fa al suport institucional al sector cooperatiu.

Index Comparatiu 2016					
	nº subvencions	Impor subvencions	t	nº subvencions	Import subvencions
Alt Camp0	,759	0,193	Maresme0	,517	1,289
Alt Empordà0	,503	0,058	Moianès	3,604	0,842
Alt Penedès	5,211	1,036	Montsià	0,000	0,000
Alt Urgell0	,000	0,000	Noguera0	,000	0,000
Alta Ribagorça	0,000	0,000	Osona	1,070	0,396
Anoia0	,373	0,270	Pallars Jussà	0,655	10,053
Aran	0,000	0,000	Pallars Sobirà	0,000	0,000
Bages	0,888	0,251	Pla d'Urgell0	,000	0,000
Baix Camp0	,000	0,000	Pla de l'Estany	0,515	0,061
Baix Ebre0	,000	0,000	Priorat0	,000	0,000
Baix Empordà0	,200	0,021	Ribera d'Ebre0	,000	0,000
Baix Llobregat	1,061	0,543	Ripollès0	,000	0,000
Baix Penedès	0,000	0,000	Segarra	0,721	0,094
Barcelonès	1,807	2,109	Segrià	0,101	0,028
Berguedà0	,185	1,625	Selva	0,200	0,024
Cerdanya	0,000	0,000	Solsonès	2,544	3,843
Conc a de Barberà0	,655	10,053	Tarragonès	0,347	0,085
Garraf0	,185	0,013	Terra Alta	0,157	0,041
Garrigues	0,000	0,000	Urgell0	,697	0,088
Garrotxa0	,515	0,061	Va llè s Occidental	0,748	0,507
Gironès	2,554	5,279	Vallès Oriental	0,806	0,200

Figura 4. Índex de suport a les cooperatives en el territori. Import i nombre de subvencions + taula de valors
 Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa

ENQUESTA A LES ENTITATS

Per tal d'ampliar el coneixement sobre les entitats de l'ESS a l'àmbit de ponent, es va elaborar una enquesta per recollir informació sobre les pràctiques que aquestes duen a terme i que les poden relacionar amb els principis de l'ESS.

Aquest exercici va servir per observar el nivell de resposta i de voluntat d'enxarxament de les entitats del territori. Tot i que el registre compta amb més de 400 cooperatives, la realitat és que això només dona dimensió d'una forma jurídica. Per fer l'enquesta es va depurar de la següent manera:

1. Filtrat per aquelles entitats que disposen de correu electrònic i pàgina web
2. D'aquestes, selecció de les que posen en valor el fet cooperatiu, la sostenibilitat o una altra manera de fer economia.

Finalment, va quedar un llistat de **65 cooperatives** a les que es va enviar un correu amb l'enquesta després d'una trucada telefònica a totes i cada una per fer tal de poder establir un vincle. Tot i així, **van respondre l'enquesta 13 entitats del territori** amb dues enquestes invàlides per manca de respostes. Per això, malgrat presentar els resultats en percentatge, no s'ha de perdre de vista la no representativitat de la totalitat del sector a ponent, ni tampoc que ens referim a un univers d'11 entitats.

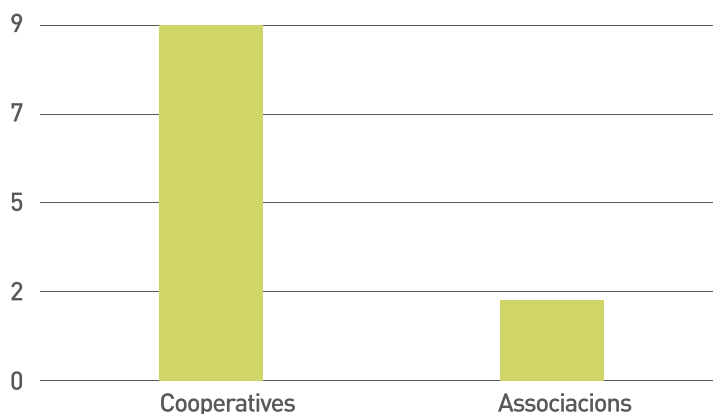
Tot seguit es fa una breu presentació dels resultats.

Taula 2. Entitats responents de l'enquesta
Font: elaboració pròpia

Nom entitat	Tipus	Sector
BTATIC SCCL	Cooperativa de treball	Consultoria
L'Olivera Cooperativa	Cooperativa d'Integració social	Alimentació
Associació Alba	Associació sense ànim de lucre	Fundació
Dolça revolució de les plantes medicinals, SCCL	Associació sense ànim de lucre	Salut
Cia. De comedians la Baldufa	Cooperativa de treballadors	Cultura
Les Obagues SCCL	Cooperativa de treballadors	Educació
Tres cadires SCCL	Cooperativa de treballadors	Alimentació
La cuina del Comú SCCL	Cooperativa de treballadors	Alimentació
Agropecuària i secció de crèdit de Juneda SCCL	Cooperativa de treballadors	Alimentació
ACSER SCCL	Cooperativa de treballadors	Formació
El Risell – Cooperativa de consultors	Cooperativa de treballadors	Consultoria

Gràfic 29. Tipologia de les entitats responents
Font: elaboració pròpia

Com s'aprecia, la majoria d'entitats que responen són cooperatives, dues associacions i destaquen dues respostes de No sap/No contesta.

Nº de sòcies treballadores

El 38% de les organitzacions compten amb més del 50% de dones entre les sòcies treballadores. Per altra banda, s'observa que en el 46% del total d'organitzacions participants en l'enquesta, el volum de dones és menor de la meitat amb un 40% d'ocupació com a sòcies treballadores. Finalment, només en el 15% del total d'entitats, trobem la nul·la representativitat de dones entre els socis treballadors.

A més, el 54% de les organitzacions compta dins el seu equip, ja siguin sòcies o no, amb almenys una dona major de cinquanta anys. Per altra banda, trobem que

també el 54% del total d'organitzacions compta amb almenys una dona menor de trenta anys dins el seu equip, ja siguin sòcies o no. Finalment, **només el 30'7% del total d'organitzacions participants en l'enquesta tenen almenys una dona major de cinquanta anys i una menor de trenta dins el seu equip, siguin sòcies o no.**

Per altra banda, el 54% de les organitzacions han incorporat entre els seus treballadors, ja siguin socis o no, homes majors de cinquanta anys.

Forquilla salarial

Pel que fa a la forquilla salarial, el 61% de les organitzacions comptabilitzen un resultat d'1,5 entre el salari màxim i el més baix. D'aquestes, **tres asseguren un valor d'1**, essent el valor més baix, és a dir, que no hi ha diferència salarial interna.

Per altra banda, trobem que el 15% del

total d'organitzacions computen una forquilla major a l'1,5. Finalment, s'observa que només una del total de cooperatives participants de l'enquesta supera la puntuació de 3, amb un 3,1. En tots els casos, **les enquestades han respòs que els sembla equilibrada la forquilla salarial de la seva organització.**

Mesures de conciliació laborals

En relació a les mesures per a la conciliació laboral, només dues de les tretze organitzacions han respost no haver incorporat cap mesura de conciliació laboral. Les onze restants afirmen haver establert **la flexibilitat horària de les treballadores** com una de les mesures

principals per a la conciliació. Algunes més, afegeixen **l'extensió de la baixa tan de maternitat com de paternitat, així com una ampliació de vacances a l'any i el teletreball.**

Òrgans de decisió i participació

Pel que fa als espais de presa de decisions, s'observa que el 23% de les organitzacions (3) han respòs que no disposen d'espais de presa de decisions. Per altra banda, el 38% de les organitzacions disposen tan de Consell rector com d'Assemblea general. A més, trobem que dues de les onze organitzacions disposa només d'Assemblea general com a espai de presa de deci-

sions. Per últim, es dona el cas d'una organització amb només Junta, mentre que finalment una amb només Consell rector.

Moltes de les organitzacions coincideixen en que es dona un 50% de participació de les treballadores en les assemblees generals. Mentre que el 100% en els consells rectors i/o juntes. Només en dues es dona una

participació del 100% de les treballadores en l'Assemblea general, així com el 100% dels socis i sòcies en el Consell rector.

Per altra banda, el **60% de les organitzacions participants de l'enquesta asseguren disposar d'altres espais de participació paral·lelament als esmentats anteriorment.** Aquests espais estan destinats a la valoració dels diferents serveis que s'ofereixen, així com dels projectes que es realitzen, a temes d'organització

interna entre professionals, a la programació del curs... La periodicitat d'aquestes trobades és generalment quinzenal però algunes organitzacions exposen una periodicitat setmanal.

En el 80% dels casos, es redacten actes i documents per a deixar plasmats els acords pactats. Aquestes mateixes organitzacions, afirmen, a més, que fan extensius aquests documents a la resta de treballadores.

Política ambiental

Pel que fa a les mesures i accions en política ambiental, s'observa que el 70% de les organitzacions n'ha establert al menys una. Les mesures que s'exposen són les següents:

Tipus	Accions
Reciclatge	Gots i plats reutilitzables
	Reciclatge paper, cartró, vidre, plàstic
	Separació paper, plàstics, rebuig i orgànica
	Càpsules Nespresso d'alumini
	Minimització consum paper
Producció natural	Reducció envasos
	Ús detergent no tòxic
Aprofitament	Política de màxim aprofitament d'eines.
	Fabricació compost
Bioconstrucció	Obrador fet amb bioconstrucció
Eficiència energètica	Generació fotovoltaica
Mètodes de lluita biològica	Mosquers, trampes, millora en els sistemes de reg

El 90% de les organitzacions fan reciclatge dels seus residus. A més, el 70% del total d'organitzacions apliquen mesures d'eficiència energètica. Per altra banda, el 38% de les organitzacions treballen principalment amb productes ecològics. **Mentre que el 69% del total d'organitzacions tenen contractat algun servei emmarcat en l'economia social.** Destaquen sobretot, Som Energia, Som Connexió, Arç Assegurances i SEBRA SCCL (riscos laborals). En dos dels casos exposats, a més, també es forma part bancs ètics com Coop57 o Fiare. Per altra banda, i per particularitats de l'entitat,

es treballa amb Missatgeria Trèvol. Mentre que finalment, s'esmenta Fundació MAP com a proveïdora del sistema d'impressores d'una de les organitzacions. Pel que fa al consum de productes més petits, el 61,5% de les organitzacions apliquen criteris socials, ètics o ambientals a l'hora de realitzar les compres de productes o serveis. La gran majoria d'organitzacions coincideixen en els següents criteris: productes ecològics, de proximitat, provinents també d'altres cooperatives o de xarxes com la XES, de comerç just i respectuosos amb el medi ambient com a un dels criteris establerts.

Associacionisme

El 92% de les organitzacions formen part d'alguna xarxa o associació d'entitats. I el 61,5% del total també participa de dinàmiques territorials tan associatives com culturals.

Destinació beneficis a activitats

El 38% de les organitzacions dediquen part dels seus beneficis a activitats socials, culturals o esportives del territori. Aquestes accions varien entre: el patrocini d'ONG's i entitats esportives i culturals de Lleida,

xerrades, fires d'alimentació i salut, associacions de caràcter solidari amb col·lectius més desprotegits, clubs esportius del municipi pertanyent...

ANNEX

	Nº subvencions	Import subvencions	Empreses Cooperatives i Societats Laborals
Alt Camp	4	14.249,77	38
Alt Empordà	3	4.833,47	43
Alt Penedès	47	130.884,71	65
Alt Urgell	0	0,00	8
Alta Ribagorça	0	0,00	2
Anoia	3	30.485,00	58
Aran	0	0,00	4
Bages	17	67.315,60	138
Baix Camp	0	0,00	83
Baix Ebre	0	0,00	81
Baix Empordà	1	1.503,63	36
Baix Llobregat	48	344.465,43	326
Baix Penedès	0	0,00	32
Barcelonès	280	4.580.658,58	1.117
Berguedà	1	123.254,00	39
Cerdanya	0	0,00	9
Conca de Barberà	1	215.000,00	11
Garraf	2	1.995,29	78
Garrigues	0	0,00	59
Garrotxa	2	3.334,00	28
Gironès	28	810.870,75	79
Maresme	14	488.821,42	195
Moianès	5	16.375,43	10
Montsià	0	0,00	97
Noguera	0	0,00	89
Osona	15	77.841,42	101
Pallars Jussà	1	215.000,00	11
Pallars Sobirà	0	0,00	1
Pla d'Urgell	0	0,00	45
Pla de l'Estany	1	1.664,92	14

Priorat	0	0,00	29
Ribera d'Ebre	0	0,00	32
Ripollès	0	0,00	11
Segarra	1	1.830,67	10
Segrià	3	11.545,01	214
Selva	1	1.667,00	36
Solsonès	6	127.018,02	17
Tarragonès	4	13.749,89	83
Terra Alta	1	3.636,19	46
Urgell	3	5.334,00	31
Vallès Occidental	44	417.791,07	424
Vallès Oriental	19	66.178,09	170
Catalunya	555	7.777.303,36	4.000

Taula 1 Annex. Nombre de subvencions, import i nombre d'entitats de l'economia social per comarques, 2016
Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General d'Economia Cooperativa

PONENT COOPERA

ATENEU COOPERATIU

fem xarxa per una
economia **social**
i **solidària**

Promou:

Generalitat de Catalunya
**Departament de Treball,
Afers Socials i Famílies**

Amb el finançament de:

MINISTERIO
DE EMPLEO
Y SEGURIDAD SOCIAL

SERVICIO PÚBLICO
DE EMPLEO ESTATAL